

EPIDIPNIDES
PAROEMIARUM
JURIS GERMA-
NICARUM,

QUAM,

AUXILIANTE DEO,

PRÆSIDE

D. JOANNE NICOLAO
HERTIO,

J. U. D. ET PROF. PRIMAR.

PUBLICÆ ERUDITORUM DISQUISITIONI,

AD DIEM FEBRUARII, A. MDCCX.

SUBMITTIT

SIMON TOBIAS WOELCKER,
NORIBERGENSIS.

GISSÆ HASSORUM,
TYPIS HENNINGI MÜLLERI.

V I R O
*NOBILISSIMO ET SPE-
CTATISSIMO,*

DOMINO
GEORGIO
CHRISTOPHORO
WOELKER,

PARENTI,
OMNI, QUÆ FILIUM
DECET, PIETATE,
ÆTERNUM DEVENERANDO,
PERPETUAM FELICITATEM.

VENERANDE DOMINE PARENS!

Singulare divinae providentiae donum aestimo, Tuo me sanguine prognatum esse, qui ab incunabulis tanto me amore complexus es, ut meliorem ne votis quidem Parentem expetere unquam potuissem. Neque enim solum coelestis sapientiae & literarum ac morum rudimentis maturè me imbui curasti, sed etiam omnes nervos intendisti, ut in cunctis optimarum artium disciplinis versarer, quibus instructos esse oportet, qui familiae Patriaeque ornamento esse, ac studiorum fructus in Reipublicae commodum aliquando debent porrigere. Quid in primis praedicem de inusitata sollicitudine, qua in illustri hac Ludoviciana degenti semper adfusti? An unquam mihi deesse passus es, quod ad expoliendum animum, quod ad conformandam doctrinam ullo modo conferre posse videbatur? minimè. Unde ingratisissimus essem mortalium, nisi paternam istam benignitatem multum exoscularer, & in oculis assidue

assidue ferrem, nisi oblata opportunitate maximis
item laudibus publice extollerem. Sane gratiarum,
quæ Tibi, Parens exoptatissime, debentur, vel partem
ne verbis quidem assequi valeo, etsi vehementi grata
mentis declaranda cupiditate ardeam, plenosque te-
nerrimi affectus sensus non animo tantum tacite vol-
vere, sed pariter in medium evocare gestiam. Inte-
rim aliquod Tibi saltem cultus mei documentum ex-
hibiturus, Exercitationem hanc Academicam ea,
quæ filium decet, reverentia consecro, eandemque ut
solito admittere favore haud graveris, observantissime
rogo & obsecro. Insuper illud unice à Te contendo, ut
in posterum paternis quoq; consiliis ac monitis me re-
gere velis, summaque, sicuti huc usq; fecisti, benevolen-
tia me fovere pergas: qui nunquam cessabo, DEUM
T. O. M. implorare, ut Te domus nostra fulcrum
& presidium diutissime conservet, gratia suæ mune-
ribus circumfluere jubeat, mihi vero facultatem lar-
giatur majoribus subinde pietatis speciminibus cla-
rissime demonstrandi, quod usq; ad cineres perseverem

**TIBI, HONORATISSIME
DOMINE PARENS**

obedientissimus Filius
SIMON TOBIAS WOELKER.

AD

EPIDIPNIDEM
PAROEMIARUM JURIS
GERMANICARUM.

PRÆFATIO.

*Nni jam novem sunt, cum in
publicum primùm prodie-
runt libri tres parœmia-
rum juris Germanicarum.*

*Nunc nova farrago datur, quam
Epidipnidis nomine insignire placuit,*

A

quo-

quoniam in clausula prandii vel cœ-
 næ convivæ hilariores esse, & libera-
 lius joculari solent. Nam & hic occur-
 rent paroemiæ, quæ ad risum mate-
 riam præbere possunt. Sed quid
 vetat, jocando aut ridendo verum di-
 cere, & Germani etiam in ludricis
 sapientiam subinde suam ostende-
 runt: nec refert, quâ viâ juvenus
 jurisprudentiam addiscat. Mibi
 autem nunc satis erat, si hoc quali-
 cunque specimine actæ in Academiis
 vitæ rationem quodammodo redde-
 rem. DEUS T. O. T. M. in-
 stituto faveat & bene-
 dicat!

Parœ-

PAROEMIA I.

Sieben Jahr ein Kind.

Infans ad annum septimum.

Ad Tit. D.
de statu bo-
minum.

§. I.

PAROEMIA hæc in vulgus nota est, & congruit
juri Romano. Equidem olim apud Roma-
nos infantis ætas non videtur certis annorum
intervallis circumscripta fuisse, eò quod alii
citius, alii serius fandi auspiciu sumerent:
nam in JCtorum legibus tantum fit mentio ejus, qui fari
non potest, ætas certa non exprimitur. *l. 5. D. de R. J. l. 9.*
D. de acquis. vel omittend. heredit. l. 1. C. ad SCtum Tertyll.
Ut adeo probabile sit, quod & visum Jacobo Gothofredo
l. 8. C. Theodos. de matern. in l. 1. §. 2. D. de administrat. tutor.
& *l. 14. D. de sponsal. extare emblemata Triboniani.* Certè
Impp. Arcadius, Honorius & Theodosius *in d. l. 8. C. Theo-*
dof. de matern. bonis constituerunt, ut anno septimo infantis
ætas concluderetur, sive maturius, sive tardius fandi auspicia
sumerent, ex qua deprompta *l. 18. C. de jure deliberandi.*

§. II.

Quod Germani, idem & veteres Philosophi senserunt.
Etenim *septimum quemque annum ætati signum imprimere*, ait
Seneca *7. de beneficiis c. 1.* Similiter Censorinus de natali die
c. 14. Fere enim post septimum quemque annum articulos, &
in his aliquid novi natura ostendit; ut & in elegia Solonis co-
gnoscere datur: ait enim, in prima hebdomade dentes homini
cadere; in secunda pubem apparere; in tertia barbam nasci.

Adde Varronem l. 5. de lingua Latina Macrobius l. 2. Somn. Scipion. c. 6.

PAROEMIA II.

Ad Tit. D.
de his qui
not. infam.

Er schlägt auff den Sack / und meint den Esel.
Saccum percutit, asinum innuit.

§. I.

UTitur paroemiâ hac, in vulgus notâ, Wissenbachius *part. 2. Disp. ad D. 13. §. 20.* ut eludat vulgarem cautionem evitandi infamiam, si sententia infamans non in principalem, sed procuratorem feratur. *Agaso*, inquiens, *ut est in proverbio, saccum ferit, putat verò asinum.* Et sanè l. 2. *D. de obsequio patron. & parent. præstand.* quâ Dd. sententiam suam muniant, tantum dicit: filium actione doli vel injuriarum adversus patrem agere non posse, ne quidem si per procuratorem pater suscipiat actionem. Atqui hoc sententiam illam potius destruit: cur enim procurator nomine patris actionem suscipere non posset, si ea patrem non infamaret? jam & procurator post litem contestatam est quidem dominus litis, hoc est, processus, sed non ipsius negotii, (v. l. 86. *D. de solut.*) ex negotio autem oritur infamia, non ex lite, quippe quæ tantum causa sine qua non est. Adde universitates ut plurimum per Syndicos defendi, quas tamen infames fieri dubio caret, & probant satis l. 5. & 9. *C. Theodos. de indulgent. crimin.* Ut adeo parum solidi insit cautioni huic.

§. II.

Tantò minus probari potest, quod Dd. asserunt apud Hilligerum l. 18. *D. E. c. 8. lit. I.* nec improbat Franzkius *ad tit. D. de his qui not. infam. n. 14.* Illum, qui iudicium cœpit & persecutus est, posse illud in procuratorem transferre, eumque mittendo ad audiendam sententiam evitare infamiam.

miam. Ut ut enim concedi possit, lite etiam à reo contesta-
tâ, procuratorem intervenire posse, quod perperam negavit
A. Matthæi c. 11. de judic. §. 54. v. l. 31. §. 2. D. de negot. gest.
l. 20. C. de procurat. Tamen talis procurator revera vicariam
operam præstat, & nudus minister est, qui condemnari
nequit.

§. III.

Ceterum Brunnemannus ad l. 9. C. de his qui not. infam.
propterea cautionem hanc minus tutam esse existimat, quo-
niam hodie in ipsum reum sententia ferri soleat. Enimve-
rò hoc perpetuum non esse, praxis summorum Imperii ju-
dicatorum testatur: nam Camera Imperialis in causis injuria-
rum etiam in procuratores sententias ferre consuevit. v. Gail.
1. Obs. 111.

PAROEMIA III.

Schäffer und Schinder seynd Geschwister
Kinder.

Opiliones & carnifices sunt consanguinei, sive
in eodem, ut in scholis loquimur, prædi-
camento.

Notissimum est ore vulgi proverbium, idemque expri-
munt rythmi apud Knipschildum l. 5. de Civitat. Im-
perial. c. 26. n. 39. Ein Kettich und ein Rueb / ein Müller
und ein Dieb / ein Schäffer und ein Schinder / welches
ist mehr / oder minder. Cujus haut dubiè ratio est, quo-
niam opiliones demortuis ex grege suo ovibus ipsimet pel-
les detrahare solent; quod iis, perinde ut carnificibus, qui
simul excoriatore equorum, vaccarum aut suum esse con-
sueverunt, levis notæ maculam adspersit. Enimverò cum

hoc ipsum innocentissimo vitæ generi per se non adhære-
 scat, lege Imperii in Comitibus Augustæ Vindelicorum A. 1548.
 sub titulo Reformation guter Policen/ latâ constitutum,
 tit. 37. §. 1. daß die Schæffer und ihre Kinder/ so sich ehr-
 lich und wohl gehalten haben/ hinfûro in Zünfften/ Gas-
 seln/ Alembtern und Gûlten keines Weges ausgeschlos-
 sen/ sondern wie andere redliche Handwerker aufge-
 nommen/ und darzu gezogen werden sollen. Quod repe-
 titum in Ordinatione Politica A. 1577. in Comitibus Franco-
 furti condita tit. 38. §. 1.

Ad Tit. D.
 quod me-
 tus causâ.

PAROEMIA IV.

Von Drohen stirbt man nicht.

Minæ non sunt mortiferæ.

§. I.

Paroemiam hanc ubivis notam ad verbum veritas: *Minæ*
mortem non adferunt. Nimirum sunt nonnulli eo ani-
 mo, quo miles gloriosus apud Plautum:

*Ego hanc macharam mihi consolari volo,
 Ne lamentetur, neve animum despondeat:
 Quia se jam pridem feriatam gestitem,
 Qui miserè gestit fartum facere ex hostibus.*

Quo etiam pertinet à Bactrianis vulgo usurpatum apud Cur-
 tium l. 7. c. 4. *Canem timidum vehementius latrare, quàm*
mordere: altissima quæque flumina minimo sonolabi. Et quod
 de Ætolis dixit Quintius apud Livium l. 35. c. 49. *Ætolo-*
rum omnem ferociam in verbis, non in factis esse: & in conciliis
magis concionibus, quàm in acie apparere. De Helvetiis Ta-
 citus l. hist. 68. *Ante discrimen feroces, in discrimine pavid,*

&

& IV. hist. 20. *Paganorum lixarumque ignava, sed ante periculum procax manus.* Sophocles *Philoctete*:

Κακὸς

ὄντας πρὸς αἰχμὴν, ἐν δὲ τοῖς λόγοις θρασεῖς.

Imbelles, ubi

Cernenda Martis praelia, in dictis truces.

Epicharmus apud H. Grotium in excerptis pag. 477.

Θάρρει μὲν κακὸς μάλ' αὐτόθεν.

Ἐπειτα δὲ φεύγει.

Imbellis monstrat primo audaciam:

Deinde in fugam se vertit.

Menander apud eundem in excerptis p. 757.

Τὰ σκωμμάθ' οἷα σοφὰ τε καὶ στρατηγικά;

Ὅως δ' ἀλάζων ἐστὶν ἀλιτήριος;

Dicta autem quàm sunt cata, quàm induperatoria?

Tum verò quàm ipse gloriosus carnifex?

Contra apud Æschylum septem contra Thebas:

Ἀνὴρ ἀκομπῶ, χεῖρ δ' ὀρεῖ τὸ δράσιμον.

Cui lingua reticens agere, sed novit manus.

Hinc Impp. in l. 9. C. de his quæ vi metusve caus. gest. sunt.

Metum non jactationibus tantum vel contestationibus, sed atrocitate facti probari convenit. Ex qua inferunt Dd. minas

verbales ad restitutionem in integrum regulariter non sufficere, nisi minæ sint capitales & persona talis, quæ minas soleat exequi. Quorsum etiam pertinet, quod est in l. 9.

pr. D. eod. Si quis fundum dereliquerit, audito, quod quis cum armis veniret, cum edicto Prætoris, quod metus causâ gestum erit, non juvari; quoniam non videatur dejectus, qui dejici non expectavit, sed profugit. v. Gail. 1. Obs. 4. n. 4. &

l. 2. Obs. 93. n. 7. Berlich. 4. concl. 13. n. 11. Brunnemann. ad l. 7.

C. d. t. Non minus hinc liquet, quàm ab omni ratione abhorreat illud Baldi, quod refert Sichardus ad l. 1. C. quando liceat

unicuique & sequuntur alii apud Joann. Græckium de auctor.

privat.

privat. c. 5. Si quis fortè mihi dicat: ubicunque te posthac reperero, conficiam te, quod possim illum in ipso minarum articulo interficere, aut cum est mihi commodissimum, sine pœna. Nam, ut benè ait Pufendorf. l. 2. de J. N. & G. c. 5. §. 8. Licet non teneat expectare, donec ille minas suas exequatur, aliâ tamen viâ in civitate, quàm per cædem, cavere mihi possum & debeo, etiam tunc, quando constat ex anteaçta vita, istum ad exequendas ejusmodi minas non esse meticulosum. Quod nonnulli (interque eos Jacob Bouricius in captiv. c. 23. §. 5.) mitigandæ Baldi sententiæ adjiciunt. Conf. Tabor. commentat. de admenatione §. 28. in armament. p. 204. sequ.

§. II.

Cæterum paroemia hæc non pertinet ad minas, quas mox insequitur factum: has enim urgentem commissi delicti conjecturam præbere, in propatulo est. v. Constit. Criminal. Caroli V. art. 32. Menoch. arbitrar. jur. quest. cas. 362. Mascard. de probat. concl. 497. n. 17. sequ. Crusius de indic. delictor. c. 35. n. 1.

§. III.

Quod si etiam metus sit, ne quis minas, præsertim capitales, exequatur, non est dubium, talem carcere eousque posse detineri, donec idoneam de non offendendo cautionem præstet. De quo videantur Constitut. Criminal. Caroli V. art. 176. pluribus Carpzov. part. 4. Const. 15. def. 5. & sequ. & quest. criminal. 37. n. 65. sequ.

§. IV.

Præterea si quis literas diffidationis ad universitatem aliquam sive communitatem perscripserit, welcher Absage oder Behdebrieff an eine Gemeinde abgehen läßt / etiam si ad actum non pervenerit, nec quicquam damni dederit, pœnâ gladii coërcendus. Recess. Imp. A. 1555. §. Wir setzen / ordnen. Ordinat. Criminal. Caroli V. art. 128. Quod tamen

eo non pertinet, si quis uni tantum ex universitate incendium minatus fuerit, quippe ubi insuper requiritur, ut signum inflammationis sit appensum. Quandoquidem simplices istiusmodi denunciationes, certæ tantum personæ factæ, nudæ potius minæ sunt, quàm diffidationes. Vid. Carpzov. *ad part. 4. Const. Saxon. 15. def. 2. & 3.*

§. V.

Illud etiam quæsitum est, an, qui minantem sibi & arma ostendentem occiderit, extraordinaria tantum poenâ teneatur? Ubi placet distinctio, quâ post Carpzovium utitur Brunnemannus *Process. inquis. c. 9. n. 59.*

PAROEMIA V.

Man muß nicht ein Altar entblößen / daß das andere bedeckt wird.

Non est altare unum detegendum, ut alterum tegatur.

PROVERBIO dici, ait Mevius *part. 5. Dec. 30. n. 7.* inde inferens: Non esse pauperibus favendum in iudicio cum alterius injuria. Quam in rem videatur ejusdem *pars 2. Dec. 278.*

PAROEMIA VI.

Ein junger Medicus, ein neuer Kirchhoff.
Medicus novitius, novum cœmiterium.

§. I.

Similia Gallorum & Hispanorum proverbia allegat Mylerus *ad part. 3. Rumel. Diff. ad A. B. 1. §. 16.* Scilicet rarò hodie culpa Medici in iudicium vocatur. Jam de Ro-

*Ad Tit. D.
de iudiciis.*

*Ad Tit. D.
de L.
Aquil.*

manis Plinius l. 29. N. H. c. 1. *Nulla lex est, quæ puniat inscitiam capitalem (Medicorum) nullum exemplum vindictæ. Discunt periculis nostris, & experimenta per mortes agunt: Medicoque tantum hominem occidisse, impunitas summa est. Quinimo transit convitium, & intemperantia culpatur. Ul- troque, qui periere, arguuntur. Benè tamen Ulpianus l. illi- citas 6. §. 7. D. de officio Præsidis: Sicuti medico imputari eventus mortalitatis non debet: ita, quod per imperitiam com- misit, imputari ei debet. Prætextu humane fragilitatis deli- ctum, decipientis in periculo homines, innoxium esse non debet. Utne autem Medico imputari eventus mortalitatis non possit, quatuor Dd. requirunt, & primum quidem, ne pro- fessionis suæ limites excedat; alterum, ut artem, quam pro- fitetur, calleat; tertium, ne sit negligens; quartum, ut ægro- tum de noxiis præcavendis moneat. v. Lauterbach de con- silio part. 2. cap. 1. §. 6.*

§. II.

Cæterum si cui Medicus mortifera medicamenta præ- buerit, non est dubitandum, eum pænâ homicidii ordina- riâ teneri. Idque sancitum Constitut. Criminal. Caroli V. art. 134. Schulz. Synops. Inst. ad tit. L. Aquil. lit. E.

Ad Tit. D.
si quadrup.
pauper. fe-
cisse dica-
tur.

PAROEMIA VII.

Er muß es hinnehmen/ als wann Ihn ein Hund gebissen.

Habeat sibi, acsi canis ipsum momordisset.

§. I.

HOc proverbium ortum esse ex jure Luocensi tradit Engelbrechtus ad tit. D. si quadrup. pauper. fecisse di- catur §. 2. Nimirum, ut observavit Mevius ad l. 3. jur. Lu- becons.

becens. tit. 11. art. 1., secundum jus illud distinguitur, an in domo aliena à cane aliove animali quis lædatur, an foras in platea. Priori casu omnino tenetur, si vitium animalis scivit: id quod præsumitur, si jam antea vel semel alteri damnum intulit. Si nesciuit, extra poenam est, animal nec deferere cogitur. Ignorantia autem iurcjurando probatur, sicut in aliis jus illud exigit. Posteriori casu, si in platea aliove loco publico læsio inferatur, eo nomine nulla actio est, cum statim deserit animal. Hic enim, qui domi illud non continuit, in majori culpa est atque priori. Idem jure provinciali Saxonico *l. 2. art. 40.* constitutum. Addit ex Cölero Mevius: si dominus animal non expellat, sed recipiat, amittere optionem deditiois noxæ. Aut si dominus læso, canem occisuro, resistat, reum se damni omnis facere.

§. II.

Quid Romani circa noxiam animalium constituerint, apertum est. Jam ante Solon, teste in ejus vita Plutarcho, *scripsit & de pauperie data, ubi canem, qui aliquem momorderit, dedi jubet cubitorum vinculo alligatum.* Ex quo, ut videtur, sumsit Plato XI. de LL. *Si animal domesticum quadrupes pauperiem fecisset, damnum eodem modo resarciendum, ac si servus dedisset.* De hoc autem ante constituerat, ut Dominus servi aut satisfaciat, aut servum servamque illi, qui damnum passus est, tradat. Non abludunt aliorum Germaniæ populorum leges, quas adduxit Hahnus *ad tit. D. si quadrup. paup. fecisse dicatur. n. 6.* Conf. Capitul. Karoli M. *l. 3. capit. 44.* Statuta Moschovitica (quæ Baro de Meyerberg in latinum idioma transtulit, & primus in Germania vulgavit) *cap. X. §. 282.* Jus ipsum naturæ dominum animalis eò adstringere videtur, non quidem directè, sed obliquè: Etenim ille, qui damnum patitur ab alterius animali, vindicare se de illo potest, etiam ex intervallo: quando-

quidem nulla inter illum, qui damnum tulit, & animal intercedit obligatio. Igitur si dominus animalis id avertere velit, ipsa ratio jubet, ut aut animal noxæ dedat, aut damni æstimationem præstet. Conf. Pufendorf, l. 3. de J. N. & G. c. 1. §. 6.

Ad Tit. D.
de jurejur.

PAROEMIA IIX.

Wer von Sieben sagt / der leugt gern.
Qui de septem loquitur, fermè mentitur.

§. I.

PAROEMIÆ hujus vim vix quisquam explicuit. Nobis videtur ortum traxisse ex moribus veterum Germanorum. Nam apud hos moris erat, si quis ob delictum accusaretur, ut, jurejurando se purgaturus, simul alios, qui sacramentales sive compurgatores dicebantur, adhiberet ut plurimum sex, juratores, vera se credere, quæ ille diceret. Dicebatur hoc, *jurare septima manu*. Lex Bajuvariorum tit. 3. §. 2. *Tunc cum sex sacramentalibus juret, & ipse sit septimus, in altare coram populo & Presbytero*. Ivo Carnotensis ep. 231. *Secundum quod fama crebrescit, quinta manu mulieris, vel septima, purgationem ejus accipiat*. Conf. LL. Ripuarianorum tit. 66. Formulæ veteres Bignonii c. 3. Reinerus apud Chappellum tom. 2. hist. Leodiens. p. 197. novè Heineccius l. 2. Antiqu. Goslariens. ad A. 1219. p. 222. ibi: *sich des entschuldigen selb siebende Gütter Leuthe*. Carolus Cangius glossar. voce *jurare* p. 150. 151. ubi notat: sacramentum ejusmodi cum manu septima ex usitatoribus fuisse. Schilter Ex. 23. §. 6. Hinc in privilegio, à Joanne Episcopo Herbipolense & Marchione Friderico Electore Brandenburgico A. 1436. civitati Kizingen concessio, apud Wehner observ. pr. voce *besieben/ besiebnen/ est: welche aber ehr geschriebener massen die Missethat*

Missethat nicht bekennen/ die mag man besieben und zu dem aber richten/ als Recht ist.

§. 11.

Enimverò cum posteris temporibus plurimi, etiam pessimæ famæ, hoc probandi modo abuterentur, & multiplicia committerentur perjurya, non rarò prece emendicata, vel pretio emta, dedisse hoc locum proverbio videtur. Eademque causa fuit, quamobrem hic mos ferè ubivis locorum etiam per statuta abrogaretur. Ut docet Wehnerus *d. voce Besieben*. Quanquam in Holsatia, Dania, Suecia cum adhuc hodie hæc dicant Rittershus. *Partit. feudal. c. 9. n. 25.* Heigius *part. 1. quest. ult. n. 53.* Adde de Germania ipsa, in crimine fractæ pacis *Ordinat. Criminal. part. 2. tit. 10.* Gailium de *Pace publica l. 2. c. 7.*

PAROEMIA IX.

Es ist besser ein halb Ey/ als eine ledige Schale.
Satiùs est, dimidium ovi tenere, quàm testam
ejus vacuam.

*Ad Tit. D.
de condict.
ob turpem
causam.*

Profert Burgerus *cent. 4. obs. 7.* Eodem pertinet, quod, teste D. ab Elsbach *ad Carpzov. part. 1. const. 1. def. 15.* vulgò dici solet: Es ist besser ein Vogel im Korb / als Tausend in der Luft. *Una avis in cavea melior est, quàm mille in aère volantes.* Ejusdem quoque sententiæ est Hesiodum illud: *Dimidium plus toto.* Hæc autem ratio est, quamobrem creditores propter inopiam debitorum partem aliquam debiti iis remittere malint, quàm totum perdere. Unde laudatus Burgerus cum multis JCtis, quorum recitat nomina, infert: pacta hujusmodi cum debitoribus, dolo suo malo obærat, inita non valere; creditores, iis non ob-

stantibus, posse residuum, quod acceptum tulerunt, conditione ob turpem causam repetere, si debitores illi ad pinguiorem fortunam redierint. Quanquam Molterus l. 4. Semestr. c. 6. hoc usu servari negat; an rectè, idem Burgerus disquirat, & limitationes quoque subjungit.

PAROEMIA X.

Kein Pfaff giebt ein Opfer wieder.

Sacrificuli oblationes non restitunt.

Ad Tit. D.
de condict.
indeb.

Rebrò paroemia hæc auditur inter sermones familiares, ut teste non opus habeat. Eâ innuimus, data piis causis conditione indebiti non repeti. Quod etiam Romano juri congruit. §. ult. ibi: *quæ religionis vel pietatis intuitu honorantur.* J. de obligat. quæ ex quasi contr. l. 32. §. 2. D. de condict. indebiti. Cui consequens, si dos data fuerit, quæ credebatur filia, conditioni adversus filiam vel generum non esse locum. Quod memorabili exemplo demonstravit D. Præses in satur. rer. quæ ad jus spectant singular. c. 7.

PAROEMIA XI.

Pfand giebt oft Land.

Pignus sæpè dominium rei obligatæ creditori conciliat.

Ad Tit. D.
de pignorat.
tit. act.

Profert Jacob Andr. Crusius de jure offerendi §. 4. & malitiæ creditorum imputat, quæ sæpenumerò sumtus adeò immodicè in rem pignori suppositam faciunt, ut miseros debitores sumtuum illorum magnitudine deterritos à relutione excludant. Sed quorum calliditati judex non velificabitur: *neque enim is talem efficere rem pignoratam potest,*
ut gra-

*ut gravis sit debitori ad recuperandum, ut ait Ulpianus in l. si servus 25. D. de pignoratit. action. addens: à judice dispiciendum, ut neque delicatus debitor, neque onerosus creditor audiatur. Adde Gailium 2. Obs. 12. in fine & ibi Gravæum consider. 2. Carol. de Mean Observat. ad jus Leodiens. 236. Ceterum, quàm parum consultum sit, potentioribus pignora dare, etiam integri populi norunt. Orcades vicinamq; Hetlandiam, Scotiæ Regi quondam oppignorata, jam à longo tempore frustra repetunt Daniae ac Norvvegiæ Reges, ut pluribus narravit Thormodus Torffæus *Orcadens. rer. histor. l. 2. & 3.* & anno DCXXIV. Foederati Belgæ, Compendii foedus inituri cum Rege Galliae, recusabant firmum aliquod oppidum supponere pignori, nondum obliti, quantâ curâ, sollicitudine animique providentiâ, M. Britanniae Regibus quondam pignori data oppida, eorum manibus rursus eripuerint, ut refert Leo ab Aizma in *historia Pacis.**

PAROEMIA XII.

Sequester machen leere Nester.

Sequestres res suas agunt.

*Ad Tit. D.
depositi.*

§. I.

Non abs re vulgatum illud irrepsisse, ait Joannes Philippi *c. 2. de subhastat. comm. 13. n. 83.* Testari enim experientiam, ex mala sequestris administratione, prædiis sequestratis, non rarò imminere ruinam. Cui periculo obviari posse putat, si sequestres quotannis ad reddendas rationes adigantur, & si suspicio pravae administrationis suboriat, iudex in tempore occurrat. Sanè quid interdum prætextu sequestri agatur, libet illustri exemplo confirmare. Cum enim post mortem Joannis Wilhelmi, Ducis Juliacensis & Clivien-

Clivienſis, Elector Brandenburgicus & Comes Palatinus Neoburgicus poſſeſſionem vacuarum provinciarum arripuiſſent, exiſtimabat Vice-Cancellarius Imperii: apud Pufendorf. l. 4. Rer. Brandenb. §. 10. ad A. 1609. antequam Brandenburgicus iis in provinciis pedem fixerit, ſequeſtrem eiſdem immit-tendum, velut litigioſis, cui opera danda ſit, ut unum & alterum munitum oppidum in poteſtatem redigat, tum paratis copiis ac per edicta monitoria & avocatoria Provinciales ſibi adjungat, gratioſo ibi Auſtriaco nomine ob clementiae famam & ſtudium in ritus Romanos. Colorem plauſibilem dici poſſe, ita factò opus fuiſſe ſupremo harum cauſarum judici, ad præcavendas in Germania turbas. Ceterum eidem decretum, nullius jus violare, ſed rem ſententiæ judiciali aut amicæ tranſactione componere. Inde propoſitis edictis partes citandas, oſtenſo erga omnes æquo animo, ne alicui prætextum naſcatur, Cæſarem velut ſuſpectum judicem recusandi. Ac ſpem eſſe, utramque partem hujus ſententiæ cauſam ſuam ſubmiſſuram. Saltem de Saxone dubium non eſſe. Fortè & Brandenburgicum, ſuoco haud ſtatim animadverſo, in claſſes ultrò ruiturum. Addebat: Ubi Cæſar ſequeſtris titulo eas provincias inſcderit, proceſſum in inſinitum extrahi poſſe. Galliae Rex in eadem cauſa apud Pufendorf. d. l. §. 12. cenſebat, à Cæſare id agitari, ut, dum cauſa diſceptatur, ſequeſter iſte ſe pro domino iſtarum ditionum gerat.

§. II.

Ob incommodum hocce, & quia ſequeſtrum, perinde ut areſtum, inverſo ordine ab executione incipit, judici convenit, ut, nî metus armorum remaneat, id, præſtitâ cautione, eâque vel fidejuſſoriâ, vel pignoratitiâ relaxet. An verò juratoria cautio interdum ſufficiat? judiciſ eſt diſpicere. v. Andreas Cludius tract. de jure ſequeſtrationis c. 10. n. 8. ſequ.

PAROEMIA XIII.

Eigen Hert ist Belts werth.

Proprii lares auro contra cari.

Ad Tit. D.
locat. con-
duct.

DE foco Xenophon, *Cyropæd.* l. 7. Οὐ ἔτε ὀσιώτερον χωρίον ἐν ἀνθρώποις, ἔτε ὀικειότερόν ἐστιν ἑδὲν. *Quo neque religiosior locus in hominibus, neque suavior, neque familiarior quisquam.* Hæc haut dubiè causa est, quamobrem inquilino ex ædibus conductis migrandum fit, ob locatoris aut liberorum ejus indigentiam. Nam ita Antoninus Imp. in l. 3. C. de locato & conducto: *Æde, quam te conductam habere dicis, si pensionem domino in solidum solvisti, invitum te expelli non oportet; nisi propriis usibus dominus eam necessariam esse probaverit.* Quæ lex proinde ad prædia rustica perperam producitur: etenim ejus dispositio est planè singularis, contra ordinariam reliquarum obligationum indolem: deinde tecto & ædibus carere minus commodè possumus: nec ut merces ex prædiis rusticis alimenta suppeditat; ita mercede ex ædibus nostris locatis mansiones sive ædium alienarum usum comparandi facultas nobis semper præsto est. Ita rectè statuunt Sichardus *ad d. l. 3.* Struvius *c. 9. Decis. Sabbat. 15.* Schilterus *ad §. 6. §. de locat. & conduct.* Conf. Gæddeus *vol. 4. Conf. Marpurg. 51. n. 56.*

PAROEMIA XIV.

Ein Hauß / ein Brand.

Ædes incendiis obnoxia.

Ad Tit. D.
quib. mod.
hypothe.

PROVERBIUM hoc, vulgo in ore frequens, teste non eget. Præbet autem insignem rationem, quamobrem consumtis licet incendio ædibus, in cæmentis aut area, parte ædium heterogeneâ, retineatur hypotheca. Paulus l. 21. D. de pi-

de pignoratit. action. Domo pignori datâ & area ejus tenebitur: est enim pars ejus: & contra jus soli sequitur ædificium. Marcianus l. 16. §. 2. D. de pignorib. Si res hypotheca data, postea mutata fuerit, æquè hypothecaria actio competit, velut de domo data hypotheca & horto facta. Idem Paulus l. 29. §. 2. eod. Domus pignori data exusta est, eamque aream emit Lucius Titius & exstruxit. Quasitum est de jure pignoris? Paulus respondit: pignoris persecutionem perseverare, & ideo jus soli superficiem secutam videri, id est, cum jure pignoris, sed bonæ fidei possessores non aliter cogendos creditoribus ædificium restituere, quam sumtus in exstructione erogatos, quatenus pretiosior res facta, restituere. Ita pronunciatum apud Carpzovium Decis. illustr. 12. Nimirum qui hypothecam accipit, securitatem intendit, quæ non minor est in area, quippe re stabili, quàm in ipsis ædibus. Conf. Struvius Ex. 26. Synt. jur. civil. §. 49. Hahnus ad Wesembec. tit. quib. mod. pignor. vel hypothec. solv. n. 3.

Ad Tit. D.
de suis &
legitimis
heredibus.

PAROEMIA XV.

Gevatterschaften hindern zwar am ehelichen
Leben / fordern aber nicht zum Erben.

Compaternitates impediunt matrimonium, sed
non parant aditum ad hereditatem.

§. I.

Regula hæc reperitur apud Glossam ad l. 1. Land & R.
art. 3. Nimirum cognatio spiritualis etiam ex Constitutionibus Imperat. impedimento erat nuptiis. Nam ita Justinianus l. si quis alumnam 26. C. de nuptiis. Ea persona ad nuptias venire prohibenda, quam aliquis, sive alumna sit, sive non, è sacrosancto suscepit baptismo, cum nihil aliud sic possit

possit inducere paternam affectionem & justam nuptiarum prohibitionem, quam hujusmodi nexus, per quem Deo mediante animæ eorum copulata sint. Quod jus Canonicum tit. de cognatione spirituali latius extendit, adeo ut si quis susceptam ex sacro fonte duxerit, incestum committat. v. Brunnemann. ad d. l. 26. Quod tamen hodie non observatur, teste Carpzovio l. 2. Jurispr. Consistor. def. 24. Cujus moris rationes adferunt Beza tract. de divortio. Hotomannus Conf. 10. & Gerhardus loco de conjugio §. 367.

§. II.

Tanto minus cognatio illa ad successionem proficere potest: nam nihil de hoc cautum jure Canonico, & cognatio hujusmodi, ut ait Panormitanus in cap. tanta X. qui filii sint legitimi, consistit in spiritu, nec ad bona temporalia exteriora extendi debet. Sanè nec vitrico privignus vel privigna succedunt. l. vitrico 3. C. commun. de succession. junctâ l. affinitatis 7. C. eod. Nec genero ad bona soceri, præmortuâ uxore, aditus patet, ut responsum in Scabinatu Jenensi memorat Franzkius ad tit. 3. de heredit. quæ ab intestat. defer. c. 9. n. 18. etsi illæ personæ liberorum loco sint, & affectio inter eas contracta nuptias impediat. §. 6. 3. de nuptiis.

PAROEMIA XVI.

So viel Pfund / so viel Mund.

Tot portiones, quot capita.

§. I.

Vulgatam clausulam vocat Wehner Obs. Pr. hac voce, & successionem in capita vel ratas portiones denotare dicit, ut, quot personæ, tot etiam partes sint, omnesque æqualiter & pro æqualibus partibus vocentur. Conf. Franz-

kus *ad tit. J. de success. ab intestat. c. 5. n. 28.* So mǎnnig
Mund / so mǎnnig Pfund. Erfurtenfes exprimere, scribit
Rennemann *Disp. 26. Jurispr. Rom. Germ. §. 7.*

§. 11.

Usum ea habet primò in liberis & ascendentibus primi
gradus *l. 11. C. famil. hercisc. Novell. 118. c. 1. & 2.* Deinde
in ascendentibus, quibuscum concurrunt fratres germani;
ceu quorum interventus viriles portiones & successionem
in capita causatur. *Novell. 118. c. 2. Forster. de success. ab in-
test. l. 7. c. 4. controuv. 4. n. 12. sequ. Stryck. de success. ab
intest. Diss. 2. c. 1. §. 28. Postremum* in fratrum liberis, qui
soli sunt, patruo vel avunculo successuris. Nam ita Caro-
lus V. in Constitutione Spiræ in Comitibus A. 1529. facta, wie
Brüder oder Schwester Kinder ihres Bruders oder Vaters
ters verlassen Erbschaft unter sich theilen sollen: Wann
einer intestirt abstirbt / und nach Ihm kein Bruder oder
Schwester / sondern seiner Bruder oder Schwester Kin-
der in die Häubter und nicht in die Stämme Erben
und dem verstorbenen ihrer Vatter oder Mutter Brus-
der oder Schwester dermassen zu succediren zugelassen
werden sollen Id quod etiam juri Romano convenire de-
monstravit Franzkius *Ex. 8. quest. 9. & ad Inst. de heredit.
qua ab intestat. def. c. 11. o. 21.* Et ubique jam fere receptum
restatur ac probat Joannes à Somern *lib. de jure represen-
tat. c. 3. §. 14.*

PAROEMIA XVII.

Wer den Kopff hat / schiert den Bart.

Qui caput tenet, barbam abradit.

§. I.

TRitum hoc Ulmæ, Reutlingæ & Eslingæ, dicit D. Lau-
terbachius *Colleg. theor. practic. ad tit. de succession. ab
intest.*

intest. §. 20. Nimirum in Civitatibus illis, si non extent liberi, conjux superstes conjugi in bonis omnibus succedit. Sed libet verba ipsa Statuti Ulmenfis der Ulmischen Stadt-Ordnung *part. 2. tit. 2.* audire: Dieweil je und allwegen der Stadt Ulm Recht gewesen ist / wo zwen Ehe-Gemächte mit unverdingtem Heurat zusammen kommen seyn / und eins vor dem andern / ohne eheliche Leibs-Erben / gestorben / daß das übergebliebene Ehe-Gemächte des Abgestorbenen Haab und Guth geerbt / es sey liegends oder fahrends gewesen: Außerhalb der Lehen- und fideicommiss, die nach Lehen- und fideicommiss-Ordnung und Recht / gefallen / und daß auch ein Ehe-Gemächte des andern Ehe-Gemächts Schulden zu bezahlen schuldig: So soll es bey demselben auch hinfüro also bleiben und gehalten werden; Doch / daß ein jedes Ehe-Gemächte / sein in wärender Ehe ererbt Guth / bey seinen Leb-Zeiten wohl verschaffen möge. Wo aber ein Ehe-Gemächte sein ererbt Guth / in Zeit seines Lebens / nicht verschafft / oder vermacht hätte / soll solch ererbt Guth / nach seinem tödlichen Abgang / dem übergebliebenen Ehe-Gemächte auch folgen / werden und bleiben unverhindert männiglichs. Aber das zugebracht / auch gewonnen und errungen Guth / soll es zu verschaffen nicht Macht haben / sondern dem übergebliebenen Ehe-Gemächte folgen lassen. Et Hildesiae, liberis non existentibus, uxor marito & maritus uxori succedit omni modo in allodialibus, exclusis consanguineis. Quale statutum laudat & secundum id saepius in Camera pronunciatum esse scribit Gailius *l. 2. obs. 124. n. 2.* Cassellis quoque in Hassia, nullis liberis existentibus, conjuges sibi invicem succedunt in quibuscunque bonis, exclusis ceteris omnibus. Ut videre est in jure Urbico Civit. Cassell. c. 10.

Ceterum hæc non obtinent, si pactis dotalibus aliud fuerit provisum. v. Stryckius *de success. ab intest.* D. 8. c. 5. §. 27. Testamentum tamen non valet de acquisitis vel illatis, ut ex Ulmensi jure jam audivimus. Enimvero si causæ adsint, ex quibus superstes conjux statutariam portionem mereatur amittere (de quibus v. Berlichius *part. 3. concl. practic. 36. per tot.* Rauchbar. *part. 2. quest. 20.*) non audcremus, testamento vim denegare. v. Coler *dec. 227.*

PAROEMIA XIIIX.

Gerade macht viel Ungerade.
Gerada multum faceffit negotii.

Est ein gemeines und dabey rechtes Sprüchwort/ ait nuperus A. *quest. sabbat. Decis. singul. cas. 21.* addens: Und kombt solches daher / weilen bey Ubergabe der gerade Stücken vielmahls in denen Requisitis verstossen oder die rechte Mittel dadurch gefränkelt worden. Quod exemplo confirmat.

PAROEMIA XIX.

Von Brücken-Geld ist Niemand frey.

A portorio sive pontivegio immunis nemo est.

Regula hæc fluxit ex Speculo sive jure Provinciali Saxo-nico l. 2. art. 27. §. 6. *A thelonei etiam datione immunis est omnis, qui pontium & navium non indiget transfretatione.* Quod ita expressit jus provinciale Alemannicum c. 214. n. 4. Pfaffen und ihr Gesinde sollen Zollfrey seyn / Sie fahren / reiten oder gehen / wo Sie Schiffs und Brücken nicht bedörffen. *Add. l. 7. C. de SS. ecclesiis.* Eam ob causam
Argen-

*Ad Tit. D.
de publica-
nis & ve-
tigalibus.*

Argentoratum, quæ pontem in Rheno longissimum habet, & maximos in eum sumtus facere cogitur, privilegium peculiare obtinuit, ex quo nemo omnino, etiamsi sint ecclesiasticæ aliæve personæ aut res à vectigalibus secundum jus commune immunes, pontem, vectigali non soluto, transire potest. Ut refert Naurath *in addit. ad Hypolyt. à Collibus de incrementis Urbium c. 5.* Conf. Friederic. Mindanus *l. 2. de process. c. 42. n. 20.* Equidem malè hoc habent Pontifices *in cap. 4. de censib. & Clem. 3. eod.* sed sine solida ratione, ut ostendit Zieglerus *l. 2. de jur. Majest. c. 8. §. 2.*

PAROEMIA XX.

Verdienter Lohn schreiet für Gott im Himmel.
Merces pro opera præstita clamat ad Deum
in coelis.

*Ad Tu. D.
 de privileg.
 Creditor.*

Laudat Oldendorp. *class. 4. de action. 9. rubric. quid veniat in has actiones,* & vulgò non abs re dici, ait Lauterbach. *de benefic. rescript. morat. c. 5. §. 22.* Ipse Deus vetat mercedem mercenarii, qui manu suâ victum quæritat, per diem etiam unum retineri, quoniam pauper sit, & inde sustineat animam suam. *Levit. XIX, 13. & Deuteron. XXIV, 14. Malach. III, 5. Tob. IV, 15. Jeremia XXII, 13. Ecclesiastic. XXXIV, 25. 26. 27.* Hæc ratio est, quare beneficium literarum, quas vocant, moratoriarum non proficiat contra mercenarios illos, qui *χερῶντες* à Græcis dicuntur. v. Lauterbach. *cum prolatis d. l.* Eandem ob causam merces domesticorum, vulgò *Lied-Lohn* / in concursu plurium creditorum collocatur in prima classe, saltem ex consuetudine ubivis in Imperio recepta. v. Mevius *ad l. 1. §. Lubecens. art. 11. n. 65.* & prolixè Carpzov. *part. 1. Const. 28. def. 24. sequ. usque ad def. 38.* Hahnus *ad Wesenbec. titul. qui potior. in pignor. n. 3.*

Beuther.

Beuther *de prelat. creditor. l. 2. c. 11.* Quod idem Carpzov. *decis. illustr. ss.* producit ad salarium curatoris bonorum. Minus verò rectè id ad salarium Advocati extenditur. v. Finckelthaus. *Obs. 98. n. 7.* D. Harpprechtus *ad part. 4. jur. Provincial. Badens. p. 49.* Adde de procuratoris, cui adjudicata pecunia, salario. Jacob. Gothofred. *c. 13. de salar. §. 8. lit. d.* Quin nec ad artifices vel operarios, qui in convictu domini non sunt, consuetudo hæc rectè producitur. v. Carpzov. *d. l. def. 27.*

PAROEMIA XXI.

Böse Schuldner friechen den Weibern unter den
Pelz/ und verstecken sich für ihren Creditorn.
Mali debitores sese oculunt metu creditorum
sub pellibus suarum uxorum.

MEminit dictarii hujus, quod in foro sæpius auditur, Mevius *part. 5. Dec. 57. n. 2. in not.* ut ostendat, mulieres non rarò interventione abuti, ad defendendos sub isto obtentu maritos adversus creditores, aut ad impediendum temerè justas aliorum petitiones. Quibus tamen fraudibus obviam ire debet judex, ideoque sicut juvandæ sunt mulieres, ne dotes perdant, & ex maritorum inopia suis priventur; ita vicissim cavendum, ne jure & favore ad sua conservanda competente in perniciem & incommodum creditorum abutantur. Quod ne fiat, justa aliqua interventionis hujus requisita circa eam ad evitandum abusum sollicitè observanda esse, probè monet Mevius. *Primum* est: Sit illa necessaria atque ita comparata, ut mulier de suis secura esse nequeat, nisi interventionis remedio, uti contingit, cum vel ad inopiam vergit maritus; vel obætatus à creditoribus sic urgetur,

urgetur, ut illorum satisfactio uxori nihil aut parum pro servandis illatis reliquum sit factura; vel, si quod speciatim uxori pignori datum, impetitur. *Alterum*: Fiat ea iccirco, quo sua sibi mulier servet, non ut creditores de suo consequendo certantes impediat; nec indulgeat iudex uxoribus, quod non rarò fieri solet, magis de marito contra creditores per sua privilegia defendendo, & ut hosce difficultate litis atque molestia oppositionis ad tedium redigant, sollicitis, quàm ut sua salva separatim habere velint. Eapropter ubi fraudem hanc perfidiamque animadvertit iudex, vel petentibus creditoribus, vel ex officio ipsemet iuramentum calumniae uxori injungat. *Tertium*: Ut interventio ad ulterius jus proficiat, convenit æquitati, non esse illiquidam, sed id, cujus causa intervenit, statim apparere, aut sine prolixiori processu liquidum fieri posse: interea quæ proferuntur esse verisimilia. Si enim altioris sint indaginis, juri adversum est, per illa suspendi executionem liquidi, sed ita procedendum, ut audiatur interveniens, illique in omnem eventum cautionibus prospiciatur. *Quartum*: Non appareat potiore ejus, contra quem intervenit mulier, esse conditionem, dum vel ex statuto seu consuetudine communio inter conjuges introducta; vel alia ratio eos facit invicem æri alieno obnoxios, vel alterius petitio privilegium ante mulierum jura habet. *Quintum*: non supersint bona, unde mulieri satisfieri possit, quàm ea, in quæ alterius causa interventio fieri debet. conf. p. 4. D. 59. n. 20. *Sextum*: fiat interventio tempestivè & re integrâ. Fraude enim non caret uxor, quæ scivit litem cum marito agitari & siluit, donec ad extrema juris est deventum; aut quæ conscia fuit, à marito alienari vel obligari bona, suæ securitati dedita, nec eo nomine quicquam movit. Id quod amplius confirmat p. 5. D. 333. p. 8. D. 347.

PAROEMIA XXII.

Bylbrieff gehet für den Bodmeyer-Brieff.

Instrumentum pecuniæ in navem ædificandam instruendamve creditæ antefertur bodmeriæ five instrumento fœnoris nautici.

VUlgò dici testis est Marquardus l. 2. de jure mercat. c. 8. n. 80. in summar. Idem constitutum jure regni Sueciæ maritimo tit. 4. c. 9. cujus verba sunt: *Si quis alicui utendam det pecuniam ad exstruendam vel reficiendam navim, vel ad solvendum & victum præbendum plebi nauticæ, vel ad liberandum se ab ære alieno ob dictas causas ante factò, & ad hoc capiat literas à duobus ex judicio, vel Notarii testimonio & subscriptione, sic ut extra vitium sint, tales literæ vulgo dicuntur Bülbreeff.* Eas oportet habere jus prælationis præ omni alio debito, imò præ ipsis fœnoris nautici literis, siue priores siue posteriores his sint. Attamen hæ literæ inter se, novissima præferentur antiquioribus. Unde creditores, qui fœnori nautico pecuniam dant, sæpe in damnum incidere, observavit Vinnius in not. ad P. Peckium commentar. de exercitor. action. p. 95. quod ignorassent, navem ob exstructionem refectionemve jam aliis obligatam fuisse.

Ad Tit. D.
de acqui-
rend. rer.
domino.

PAROEMIA XXIII.

Ist die Heñe mein/ so gehören mir auch die Eyer.

Ova gallinæ meæ mea sunt.

Partus animalis mei meus est.

PAROEMIA hæc reprobatur philosophiam H. Grotii, contentis partum inter dominos patris & matris bestię dividendum

videndum esse, *l. 2. de J. B. & P. c. 8. §. 18.* Nec destituitur ratione, nam primò mater corpori magnitudinem præbet, gestationis & parturitionis incommoda sustinens: at pater imprægnator leviter operâ suâ defungitur. Deinde vagi & incerti sunt brutorum coitus. Adde, nisi id dicamus, difficiles aliquando fore controversias. Quod sub ludicro problemate intelligitur de Coridonis gallo gallinaceo, sæpius comprimente gallinam Amyntæ, cujus ovis, quæ enixa erat, Lycidæ gallina infidens, exclusit pullos, de quibus nunc, cujus sint, quæritur. Adde Pufendorf. *l. 4. de jure N. & G. c. 7. §. 4.* & ibi D. Præsidis annotata.

PAROEMIA XXIV.

Ein Jahr böse / hundert Jahr böse.

Vitium anni unius diffundit se in annos centum.

*Ad Tit. D.
de usucap.
& præ-
script.*

§. I.

Dicitur, ait D. Strykius *de necessit. edendi titul. c. 6. n. 73.* Cujus paroemiæ usus insignis est in præscriptione, etiam hominum memoriam excedente: quandoquidem titulus vitiosus & invalidus malam fidem inducit, de qua si constet, nulla præscriptio allegari potest, etiamsi quis per tempus immemorabile, imò per annos mille & amplius rem possederit. Quod manifestè probat Decretalis Pontificia *cap. final. X. de præscription. juncto c. 1. X. eodem in sexto.* Antiquitas enim tantum præbet titulum præsumtum: eâ verò præsumptione elisâ, præsumpta bona fides cedit veræ & manifestæ malæ fidei. Atque hoc est, quod magno consensu Juri tuentur apud laudatum Strykium *d. l.* Et usus judiciorum Germaniæ probat. v. Mynsinger. *cent. 4. obs. 6.* Gailius *2. obs. 18. n. 7.* Adde Tuschum *lit. T. concl. 40. n. 77.* Klock. *Cons. 48. n. 32. sequ.* Nec juris naturalis fundamento

destituitur : quoniam , ut rectè ait Pufendorfius *l. 4. de J. N. & G. c. 12. §. 3.* per introducta rerum dominia obligatio intelligitur omnibus hominibus injuncta , quantum in se est efficiendi , quo quisque re suâ , quæ citra domini consensum apud ipsos est , potiatur. Hinc non temerè monent J.Cti & velut receptissimam cautelam commendant , ne immemoriali possessioni innixus alleget titulum , quem suspicatur esse invalidum. v. plures prolati à Brunnemanno *Conf. 125. n. 113.* Quam cautelam tamen illis , qui certò sciunt , se injustè possidere , nollem suppeditare.

§. II.

Equidem sunt aliqui , qui arbitrantur , propterea titulum invalidum in præscriptione immemoriali attendi non posse , quoniam immemoriale tempus non sit , si memoria malæ fidei , quæ ab initio intervenerit , adhuc extet. v. Vasquius *2. controvers. illustr. c. 81. n. 11.* Klock. *1. conf. 11. n. 319 3. conf. 98. n. 94. n. 113. sequ.* A. Faber *Codic. l. 7. tit. 13. def. 3. n. 9.* Enimvero hæc locum inveniunt , ubi præscriptio est merè sive omnimodo talis : Ast datur aliqua , ita dicta κατὰ τι , secundum quid , sive certo respectu , quæ tantum testibus probatur (de qua probatione ejusque requisitis videatur Mynsingerus *cent. 1. obs. 30.* Wesenbec. *4. conf. 181. n. 59.* Mevius *conf. 2. n. 100. sequ.* & Dd. passim) Planè ut Cicero oratione pro C. Rabirio notitiæ hominum opponit notitiam ex historiis petitam. *Non ex memoria* , inquiens , *vestra aut Patrum vestrorum , sed ex annalium monumentis atq; ex Regum commentariis :*

§. III.

Enimverò ut præscriptio immemorialis ob titulum vitiosum excludatur , requiritur , titulum illum apertè esse talem , peccantem in forma vel puncto , ut loquitur Cardinal de Lucca *theatro verit. & just. tom. 5. tit. de regal. D. 47. n. 6.*

Cui

Cui consequens est, desiderari malam fidem veram & positivam, non fictam sive præsumtam. ut idem de Lucca probat *d. l. n. 7.* Adde Michael *Respons. 13. & Respons. 14.*

PAROEMIA XXV.

Gemeine Verzeihung ohne vorbenannte gnugsame Ursach einer sondern/ hat keine Krafft.

*Ad Tit. D.
de excepti-
onibus.*

Generalis renunciatio sine speciali renunciatione exceptionis singularis nihil operatur.

§. I.

ITa Emicho & Hesus Leuningenses Comites in renunciatione A. MDV. die S. Petri post vincula, Electori Palatino Philippo facta, ajunt: Man sagt (en notam proverbii!) daß gemeine Verzeihung ohne vorbenannte gnugsame Ursach einer sondern nicht Krafft haben solle. Nec id temerè, nam & jure Romano generalis renunciatio non semper obest renuncianti *l. ult. §. 3. D. de condict. indebiti l. si libertus D. de operis libertor. l. hac adjectio 192. D. de verb. signif.* Hinc ut querela enormis læsionis excludatur, non sufficit, generaliter exceptionibus quibuscunque renunciatum esse. v. Carpzov. *part. 2. const. 34. def. 2.* Adde de beneficio divisionis fidejussorum Berlich. *part. 2. concl. practic. 22. n. 48. & sequ. Carpzov. part. 2. Jurispr. Forens. const. 17. def. 1. & sequ. Lauterbach. de beneficio divisionis §. 38.* Illud addendum, experientiâ teste, paroemiæ huic, quod renunciatio generalissima non valeat, nisi specialis præcedat, quotidie renunciari. Quod æque factum in supra dicta Comitum renunciatione & in chirographo Præpotentium foederati Belgii Ordin. Generalium A. MDCXXV. apud Leonem ab Aizma *histor. Pacis p. 38.*

Cæterum vis specialis renunciationis jurejurando tribuitur vulgò, idque ex jure Canonum. Hinc fidejussionem juratam effectum specialis renunciationis habere, tradit Carpovius *d. part. 2. Const. 17. def. 5.* Idem asserunt de muliere juratò pro aliis intercedente v. Lauterbach. *tract. synopt. ad tit. de Scto Vellejan. §. 2. n. 6.* ubi plures profert. Huber *prælect. ad d. titul. §. 27.*

Ad Tit. D.
de fidejussoribus.

PAROEMIA XXVI.

Für einen Bräutigam ist gut Bürge seyn.
Pro sponso spondere facile est, sive, fidejussio pro sponso periculo vacat.

§. I.

Profert paroemiam hanc Wehnerus *observ. practic. voce Brant* / sed mendosam ejus rationem adducit: quoniam maritus obstringatur tantum ad id, quod facere potest. Quasi verò beneficium illud etiam ad fidejussorem transiret. Verior est ratio *ex titulo C. Ne fidejussores vel mandatores dotium dentur.* Ubi Impp. Gratianus Valentinianus & Theodosius in l. 1. rescribunt: *Sive ex jure, sive ex consuetudine, lex (id est pactio sive conditio) proficiscitur, ut vir uxori fidejussorem servandæ dotis exhibeat: tamen eam jubemus aboleri.* Quam legem optimè explicat Jacob. Gothofredus *ad l. unic. C. Theodosian. de fidejussor. dotium tom. 1. p. 309.* Paulo prolixius Imperat. Justinianus in l. 2. d. r. rescripsit. *Generali definitione, constitutionem pristinam ampliantes, sancimus, nullam esse satisfactionem vel mandatum pro dote exigendum, vel à marito vel à patre ejus, vel ab omnibus, qui dotem suscipiunt. Si enim credendum se suamque dotem patri mariti existimavit:*
quare

quare fidejussor vel alius intercessor exigitur, ut causa perfidiae in connubio eorum generetur? Consonat d. l. unic. C. Theodos. de fidejussorib. dotium, ubi Valentinianus, Theodosius & Arcadius AA. Omnium sponsoꝝ vel fidejussorū deinceps, in cavenda dotis sponsione, promissiones absolvimus. Quam legem, ut priores illas duas, de promissionibus fidejussorū, quæ interponuntur in sponsione dotis, de servanda ea, suaque die restituendâ, rectissimè evincit laudatus Gothofredus. Nimirum prima legum harum ratio est, quam innuunt jam nominati Imperat. in l. 7. C. Theodos. de jurisdictione & ubi aliquis conveniri debeat jungenda cum d. l. unic. C. Theodos. de fidejuss. dotium, quoniam tot alioquin prærogativis mulieres ipsæ per maritos gaudent & fruuntur, dum per eos consequuntur honorem, nobilitatem, forum. Altera est, quam modo audivimus, quæque inculcatur in l. 8. C. de pactis conventis. bonum esse, ut mulier, quæ se ipsam marito committit, res etiam ejusdem patiatur arbitrio gubernari. Accedit tertia: contumeliam quandam esse in satisfactione l. 17. §. 2. D. de testam. tutel. conf. l. penult. §. 1. D. de pignor. & hypothec. Jam, quæ quarta est ratio, visa est hæc fidejussionis species in republica permolita; quâ multorum res familiæque conturbabuntur, tot inter nuptias, tamque frequentibus fidejussionibus, & in re tam lubrica, ubi hodie locuples maritus derepente facultatibus labeatur. Adde & quintam: incivilem hunc tractatum & à societate foedereque matrimonii alienum.

§. II.

Usque autem adeo invalida est hæc fidejussio, ut nec valeat ultrò præstita. Nam Justinianus in d. l. 2. generali constitutione vetat, satisfactionem pro dote exigi, quæ vox non est captanda, significat enim idem, quod accipi. Dicta l. 1. utitur voce aboleri, planè ut d. l. unic. voce absolvere. Jam &

rubrica

rubrica tituli in Codice Justiniano est generalis. Et rationes, quas modo attulimus, hic quoque militant. Adhuc vix credendum, maritum fore tam stolidum, ut se ultroneâ liberalitate in satisfactionis necessitatem conjiciat. Atque ita rectè statuunt Jacob. Gothofredus *d. l. in calce*. A. Heringius *de fidejussorib. c. 6. n. 153. sequ.* & quos magno numero profert *n. 156.* Brunnemann. *ad d. l. 1. C. n. 2.* Scimus non paucos dissentire, interque eos Busium *in l. cum dotis ss. D. de jure dot.* Bronchorst. *cent. 3. assert. 13.* Harum. Pistorem *obs. 35.* Carpzov. *p. 2. const. 42. def. 17. in fine.* Verùm argumenta horum abunde refutavit Heringius *d. l. n. 162. sequ.*

§. III.

Sed nec assentiri possumus A. Fabro *l. 5. C. tit. 14. def. 1. n. 7. in not.* asserenti: si tabulis antenuptialibus cautum sit, ut dotis fidejussor detur à futuro marito, cui alioqui nec dos nec mulier traderetur, nihil causæ esse, quamobrem non debeat valere fidejussio. Conf. Carpz. *part. 2. const. 42. def. 17.* Nam & allatæ modo rationes sententiæ huic obstant. Minimè autem ei patrocinator *d. l. 2. C.* quæ tantum meminit mariti. Quandoquidem & sponsus dicitur maritus per *μεγάληψιν*.

§. IV.

Sunt, qui existimant, si alius, quàm mulier, qui pro ea dotem promisit, eamque reddi sibi stipulatus est, fidejussores accipiat, deque ea sibi promitti sinat, conventionem non esse habendam invalidam, velut nullâ lege hæc prohibeatur, nec in ea similis sit ratio prohibitionis, ob quam uxori interdictum fidejussorem exigere atque accipere. Nec interesse, si pater, frater aut extraneus dotis securitatem co pacto quærat. Et licet plures sint, qui secus sentiant, idque ex jure civili ancipiti disputatione controversatur, tamen communius itum esse in illam sententiam. Ita Mevius *part. 2. Decis.*

Decis. 367. Suffragantur alii apud Heringium *d. c. 6. n. 198.* Qui tamen non temerè ab ea sententia discedit: Nam ratio supra adductarum constitutionum est, ut præscindatur ansa malevolentiae omnis inter uxorem & maritum. Atqui interesse non videtur, maritusne ipsi uxori an alii det fidejussorem, cum semper hoc ipsius incommodo cedat, cuicunque tandem exhibeat. *Conf. Brunnemann. ad d. l. 1. C. n. 5.*

§. V.

Sunt alii, qui legibus supra adductis cum jurejurando renunciari posse affirmant. *Tulden. ad d. tit. C. n. 2. Wissenb. ad C. ibid. & prolati ab Heringio d. c. 6. n. 202. & sequ.* Enimvero, eodem Heringio observante *n. 204. & sequ.* plerique alii non temerè diversum sentiunt, ne eveniat, ut privatorum pactioibus juri publico derogetur. Extendit hoc *A. Faber l. 4. Const. tit. 14. def. 1.* ad fidejussorem sub jurejurando se obligantem, ut tamen putet, à fidejussore ex hac causa dato, jurisjurandi, quod citra dispendium salutis aeternae servari potest, impetrandam esse veniam. Quod nos jam suo loco relinquimus.

§. VI.

An jure Canonum, quæ diximus, sint mutata dubitari solet. Nam Innocentius Pontifex *in cap. per vestras 7. X. de donat. inter vir. & uxor.* cum maritus, qui ob non solutam dotem expulerat uxorem, à Consulibus Civitatis Genuensis condemnatus esset, ut promissori caveret pignoribus vel fidejussoribus. Pontifex rescripsit, ut dos vel sequestraretur vel cautio qualiscunque daretur. Enimvero optimè observavit *Scipio Gentilis l. 4. de donat. inter vir. & uxor. c. 22.* ita consuetudinem fuisse Genuæ, quam Pontifex non ausus tollere, quanquam obliquè evertit, dum qualitercunque caveri voluit, puta pignore. Etenim falsissima est *Accursii & aliorum opinio*, cautionem etiam pignoratitiam pro
E dotè

dotè reprobata esse. Quandoquidem pignora pro dote dari, nulla prohibet lex: imo & ipsæ ll. omnia mariti bona pro dote obligari tacito pignori sanxerunt, præsertim cum in pignore dando nulla versetur mariti ignominia, quæ magna versatur in fidejussore dando. Add. l. 7. §. 6. *D. de donat. inter vir. & uxor.* Heringius d. c. 6. n. 119. sequ.

§. VII.

Planè si maritus vergat ad inopiam vix dubium est, posse ab eo fidejussorem pro securitate dotis accipi: nam constante matrimonio propter inopiam mariti dotem exigere potest mulier. l. 24. §. si constante *D. solut. matrim.* l. 29. l. 30. *C. de jure dot. Novell. 97. v. Hering. d. c. 6. n. 184. sequ.*

§. IIX.

Plerisque etiam placuit, Constitutionibus illis supra alatis contrarium consuetudine aut statuto induci posse, v. nomina auctorum ab Heringio d. c. 6. n. 211. sequ. congesta, quanquam ipse dissentiat. Sanè Nicol. Henelius de dotalit. c. 3. §. 8. & in not. observavit, in Bojemia, Silesia & passim locorum usu receptum constare, ut mariti de dote etiam fidejussoribus datis caveant. Adde de Pomerania Mevium part. 2. *Decis. 367. n. 5. & sequ.*

PAROEMIA XXVII.

Gelegenheit macht Diebe.

Occasio facit fures.

§. I.

Germanorum hoc verbum dicit Freinshem. *comment. ad Flor. l. 3. c. 5. n. 5.* Est autem occasio, secundum Ciceronem de invent. l. 1. *Pars temporis, habens in se alicujus rei idoneam faciendi, aut non faciendi opportunitatem.* Hæc causa fuisse

fuisse videtur, quamobrem Romani ob furta domestica ne quidem furti actionem darent. v. *l. 17. l. 36. §. 1. l. 89. D. de furtis. l. 11. §. 1. D. de pænis.* ubi Marcianus domestica furta vocari ait, quæ servi dominis, vel liberti patronis, vel mercenarii, apud quos degunt, surriperent. Conf. *l. 55. §. 1. D. de administr. tutor.* Et Græcos furta abs domesticis commissa mitius punivisse, colligere est ex Aristotelis *probl. sect. 29. quest. 14.* ubi disquirat, quare qui ex balneis est furatus, aut ex palæstra, aut ex foro vel simili loco, morte multetur; qui autem ex domo privata, furti pretium duplum exsolvat.

§. II.

Diversum aliis populis placuit. Hoc furti genus tam improbum moribus visum, ut capite luendum censuerint, observavit A. Matthæi *tr. de crimin. tit. de furtis c. 3. n. 2.* & nominatim expressum Statuto Civitatis Ultrajectinæ. De Venetis quoque memoravit Petrus Bembo *l. 1. histor. Venet.* cum antea fures domestici, lege antiquitus institutâ, poenâ multo leviori plecterentur, quàm ii, qui eandem domum non incolerent, eaque ex re fieret, ut acuta servorum & inquilinorum audacia omnibus penè in domibus furta exercerentur: majoribus in Comitibus legem esse perlatam, quâ eadem esset in servos reliquosque fures contubernales poena constituta, idem jus, quâ poenâ quoque jure in alienos exterosque fures animadvertere magistratus civitatis consueverat. Et apud Saxones domestici pari cum extraneis furibus poenâ adficiuntur. v. Carpzov. *quest. criminal. 82. n. 52. sequ. & part. 4. const. 38. def. 1.* De rationibus legum harum juvabit audire differentem A. Matthæi *d. l. n. 3.* Eo, inquit, improbius cujusque est factum, quo arctiore necessitudine nobis obstrictus est. Fur de trivio non obligatur nobis, nisi communi illa ratione, quod nefas sit hominem homini rebusve ejus

insidiari, cum natura inter homines cognationem quandam instituerit. l. 3. D. de just. & jur. Quod, quæ non posueris, ea fas non sit tollere: suam potius cuique egestatem fortiter tolerandam, quam ut ex aliorum spoliis ditefeat. At eum, quem tecti focique consortione dignati sumus, arctius nobis obstringit domestica necessitudo, qua sentit, aut sentire debet, cum nihil cuiquam auferendum; tum inprimis parcendum patrifamilias, cujus vel imperio subiecti sumus, vel qui fumum atque penum nobiscum communicavit. Accedit, quod hospitii jura violat, qui hospitii arcas compilat: hospitii autem jura sacrosancta esse vetustas voluit: unde & jovem hospitalem dixere, vindicem eorum, qui hospites fefellissent. Hacque ratione in sacris dispensator Josephi exaggerat furtum scyphi argentei, cujus insimulabat fratres ejusdem: cur rependitis, inquiebat, malum pro bono? nonne ille est, è quo solet Dominus meus bibere? Præterea ea sunt animadvertenda peccata maximè, quæ, ut Cicero, ait, difficillimè præcaventur, tecti esse ad alienos possumus, domesticorum verò insidias qui vitare possumus, nisi leges pænarum magnitudine eorum cupiditates frenent? quo major atque laxior furandi copia, eo severius furta coercenda: non est autem ulli major furandi copia, quàm domestico, quippe, qui intima atque penitus recondita plerumque pervideat, cujusque fidei commendare res nostras abfuturi domo soleamus. Addit: non inficiari se, hætenus statutis rectius cautum videri, ut gravius existimetur furtum, quod à domesticis admittitur, quibus & copia furandi major est, & quorum fidei plerumque atque custodiæ reculas nostras committimus. Sed tam grave id scelus esse, ut sit morte expiandum, id verò persuaderi sibi nequaquam posse.

§. III.

Quod si illi, qui in famulatu vel ministerio aulae Principis sunt, furtum faciant, non est dubium, graviores pœnam

nam infligi posse, partim ob loci sanctitatem, partim quia supellex ut plurimum pretiosa aliorum fidei necessario committi debet. v. Tabor in *Racemat. Criminal. ad Constit. Criminal. Caroli V. art. 168. in subjecto Responso p. 528. & part. 2. Consultat. 85.*

PAROEMIA XXIIIX.

Ad Tit. D.
de injuriis.

Wann man unter die Hunde wirfft / welchen
es trifft / der schreiet.

Ululat canis, inter plures unus, lapide percussus.

§. I.

PArœmia hæc non tantum nota est, sed & profertur à Joachimo Hoppio *Diss. de joco c. 5. §. 24.* Eam autem audire coguntur, qui jocularia dicta, indefinitè prolata, ad se trahunt, & injuriarum actione vindicatum eunt: cum satius sit, non seriò persequi, quod paulo mordacius dictum videtur, quin potius silentio & risu hujusmodi quid dissimulare, ipsaque approbatione eludere, ex sententia M. Freheri *l. 2. de existimat. c. 2. n. 8. & 9.* Quod monitum etiam pertinet ad illos, qui dicta Ecclesiæ ministrorum pro concione, licet inclementiora & duriora, sed tamen generalia, sibi applicant & pro injuria interpretantur. Hieronymus adversus Rufinum c. 3. *Quando sine nomine contra vitia scribitur, qui irascitur, accusator sui est. Prudentis hominis fuerat, etiamsi dolebat, dissimulare conscientiam, & cordis nubilum frontis serenitate discutere.* Sulpicius libro de B. Martino. *Nec verò quisquam nominare necesse est, licet nosmet ipsos plerique circumlatrent. Sufficit, ut si quis ex his legerit hæc & agnoverit, erubescat. Nam si irascitur, de se ipso dictum fatebitur, cum*

nos fortasse de alio senserimus. Salvianus l. 4. de gubernat. Dei. Sed cum ego hoc non de omnibus, sed de his, qui tales sunt, predicaverim; nullus irasci omnino debet, qui nequam se talem esse cognoscit: ne hoc ipso, quod irascitur, de cætu ipsorum esse videatur.

§. II.

Cæterum hæc non pertinent ad illos Ecclesiæ ministros, qui in certam personam etiam ex umbone publico convitium dicunt. Tales enim injuriarum actione ad recantationem adigi nihil vetat, imo legibus Imperii & praxi est consentaneum. v. Recess. Imper. A. 1531. §. Wir haben §. Die Prediger. Rec. Imp. A. 1542. §. Damit aber. Carpzovius *Pr. criminal. quest. 96. n. & l. 3. Jur. Pr. Consist. def. 99.* Brunnemann. *l. 2. jurispr. eccles. c. 18. §. 63.* Reinking. *l. 3. de R. S. & E. cl. 2. c. 2. n. 7. & 8.* Theologi Tubingenses apud Dedckenum *tom. 1. cons. part. 3. sect. 3. p. 872.* Jenenses apud eundem in *appendic. p. 507.* Wittenbergenses *ibidem p. 530. sequ.*

PAROEMIA XXIX.

Es gilt mir gleich / ob mich eine Hure lobt /
oder ein Schelm schilt.

Perinde mihi est, siue meretrix me collaudet,
siue nequam me calumnietur aut injuriâ
afficiat.

§. I.

A Pud Germanos vulgatum hoc esse proverbium, scribit Daniel Mollerus *ad part. 4. constit. Saxonie. 42. n. 6. & 7.* Et certè, inquit, minus malè ageretur cum hominibus &
loco

loco nimis lubrico eorum fama & honor positus esset, si ea ab alicujus privati calumniatoris arbitrio dependeret. Hinc quoque est, quod reprobetur consuetudo mechanicorum, qui in suis collegiis opificem injuria affectum non ferunt, nisi adversus injuriantē se ultus fuerit & innocentiam suam probaverit. Ordinatio Imperii Politica A. 1548. in fine tit. von Handwercks Leuthen & de A. 1577. tit. 37. §. es sollen. conf. Philippi l. 4. ad Inst. eclog. 38. Reyger thesauro voce artifex Pufendorf. l. 8. de J. N. & G. c. 4. §. 8. Gordianus Imperator l. 3. C. de injuriis: *Si non es nunciator, vereri non debes, ne ea propter, quod injuria facienda gratia quidam te velut delatorem esse dixerunt, opinio tua maculata sit.* Aristoteles, ut auctor est Laërtius l. V. de vita Philosoph. ἀκέσας ὑπὸ τινος λοιδόρεισθαι Ἀπόντα με, ἔφη, ἢ μασιγέτω. *Audiens aliquando se à quodam affici contumeliâ, Absentem, inquit, me vel verberet.* Quin Mufonius Ὑβρέως γραφὴν ἔτ' αὐτὸς γράψασθαι τινα πέτε, ἔτ' ἂν ἐπέρω συμβαλέωσαι. *Injuria actionem neque se unquam intentaturum, neque cuiquam, ut id faciat, auctorem fore.* Et apud Lyfiam legimus: Ἀνελεύθερον ἢ πάνυ φιλόδικον, κακηγορίας δικάζεσθαι. *Hominiis est, non ingenui, sed litigiosi, injuriarum instituere actionem.* Mox prolatis exemplis illorum, qui illatas injurias diffimulaverant, ita concludit: Πόσω δὲ κρεῖττον ἔτως ἔχοντα φαίνεσθαι τὸν φιλόσοφον ὥστε συγγνώμης ἀξιῶν εἰ τις πλημμελήσῃν εἰς αὐτὸν, ἢ δοκεῖν μὲν ἀμύνειν ἑαυτῷ δικάζομενον ἢ ἐγκαλῶντα, τῇ δὲ ἀληθείῃ ἀρχημονεῖν, ἀνακόλυσθαι τοῖς ἑαυτῷ λόγοις πράττοντα. *Quanto rectius Philosophum talem se ostendere, ut venia dignetur eum, qui in ipsum peccaverit, quam videri quidem semet vindicare in jus eundo & accusando; at reipsa indecorè se gerere, & dogmatis suis non consentanea agere.* Socrates nebulonem, à quo injuriâ fuerat affectus, in jus vocare noluit, æstimans eum, perinde ac si asinus ipsum calce ferriisset. Cato, cum illi os percussam esset, non excanduit, non vindicavit injuriam; ne remisit quidem, sed factam negavit.

Melius

Melius putavit non agnoscere, quàm vindicare. Seneca l. 2. de ira c. 32. & de constant. sapient. c. 14.

§. II.

Quod tamen non eo pertinet, acsi exprobrari illis debeat, qui illatam sibi contumeliam actione vindicant. Verè enim Paulus l. 27. §. 4. D. de pactis: *Expedit timere furti vel injuriarum pœnam.* Tertullianus l. 4. adversus Marcionem: *Disciplina interest, injuriam vindicari: metu enim ultionis omnis iniquitas refrenatur.* Jam, ut Cicero III. in Verrem ait, *habet quendam aculeum contumelia, quem pati pudentes ac viri boni difficillimè possunt.* Et hoc maximè locum habet, si non utilitas ex injuriarum actione sed honoris & estimationis reparatio quærat. Item si crimen singulare alicui obijciatur, v. g. magiæ, cujus infamiam à se non remove, aliquando cum periculo conjunctum esse posset. V. *Ordinat. Criminal. art. 25. §. erstlich ibi oder Er beschrien worden seye.* Non indigna quoque sunt heic legi quæ Bachovius ad §. final. J. de injuriis annotavit: *Vix ullam satis justam causam esse Christiano agendi injuriarum, nisi ubi hoc fieri publicè quodammodo interest: vel in exemplum, ut alii ab ejusmodi petulantia absterreantur, vel ob personam ejus, qui injuriâ affectus, veluti si publicum officium administret, quem ab injuriis immunem & integræ famæ haberi publicè interest, ne contemptui exponatur & administrando muneri suo minus reddatur idoneus, vel ex consuetudine indignus officiis publicis habeatur.*

§. III.

Cæterum occasione parcemiæ hujus non possum præterire singularem legem clarissimæ Germaniæ Civitatis Ulmæ. Vetat ea injuriarum actionem omnem inter cives suos, quantum attinet injurias, quæ verbis inferuntur. Verba statuti sive der Ordnung von Gerichten tit. 39. sunt: *Nachdem ben dieser*

Dieser Stadt mit Alters Herkommen / daß die Verbal-
Injurien und Schmähungen / mit Recht zu vindiciren
und auszutragen nicht verstattet / sondern nach gnugs-
amer Verhör / vor Uns dem Rath / oder unsern Einun-
gern / auf Abstraffung des schuldigen Theils von Ampts
und Obrigkeit wegen / dergestalt bishero cassirt und auf-
gehoben worden / daß solches keinem Theil / an seinen
hergebrachten Ehren / Leimuth und gutem Nahmen ab-
brüchig gewesen : so soll es bey solchem wissentlichen
Herkommen auch fûraus also ungeändert bleiben. Quâ
lege civium concordia & tranquillitati maximè consuli,
non est dubium, curâ cujusque ex estimationis quasi in sinum
magistratus repositâ.

PAROEMIA XXX.

Eine Frage stehet frey.

Interrogare liberum est.

Vulgatum vocat Joachimus Hoppius *tract. jurid. de joco*
c. 5. §. 7. Sed addenda limitatio, nisi interrogatio sit
probrosa. Hinc rectè Hoppius *d. l.* statuit: si quis interro-
get virginem de virginitate sua, istum injuriarum teneri:
talem enim dubitare; quæ autem absque præcedentibus
legitimis indiciis concipitur dubitatio, injuriosam esse &
legibus adversam, quoniam quilibet præsumatur bonus.
Eandem ob causam Reccss. Imperii A. 1654. §. 55. constituit:
Daß keine interrogatoria criminosa & quæ turpitudinem
respondentis continent, sollen gesetzet / weniger
Er / der Zeuge darüber examiniret und
angefraget werden.

PAROEMIA XXXI.

Es ist besser stehlen / als zeugen.
Præstat furari, quàm furti arguere.

§. I.

PAROEMIAM hanc in vulgus notam ad verbum reddas :
Præstat furari, quàm arguere. At sententia est: satius
esse furtum committere, quàm de furto denuntiare. Et
fanè injuriarum tenetur, qui aliquem falsò detulit criminis.
Harpprecht. *ad §. injuria 1. Inst. de injur. n. 113.* Brunnemann.
Process. inquisit. c. 4. n. 27. in fine. Lyncker *decis. 269.* Man-
zius *Decis. Palat. quest. 78. 79.* Nisi delator probationes sug-
gesserit judici, testesve nominaverit, aut etiam, quæ ipse
vidit, significaverit. Talis enim si vel ipse interdum vel
testes indicia illa jurejurando firmaverint, non habet, quod
metuat injuriarum actionem; tametsi reus ita gravatus, tor-
mentis perlatis, aut jurejurando præstito, absolutus fuerit.
Carpzovius *decis. illustr. 188.* Quod tamen non ita accipien-
dum, quasi delator ipsemet crimen probare obstrictus sit:
est enim insignis iuter accusationem & denunciationem dif-
ferentia. Manzius *d. decis. quest. 61. 65.* Brunnemann *ad d.*
l. 6. D. ad SCt. Turpillian. n. 2.

§. II.

Diversa quoque est ratio illorum, qui officii necessi-
tate, sive ob munus publicâ potestate sibi impositum, cri-
men denunciant. Benè Mevius *part. 1. Decis. 41.* Delatores
esse in republica ad utilitatem ejus pertinet; verum simul publice
refert, ut horreant referre, nisi certi de criminibus eorumque
auctore & saltem utilitati publicæ, non criminationibus aut vin-
dictæ suæ intenti sunt, ne sub obtentu denunciationis innocentibus

bus inferatur injuria aut calumnia : Ideo jure provisum ut teneantur probare (hoc temperandum est ex iis , quæ §. anteced. attulimus) & si non probent , iis quos delationibus perperam onerant , ob calumniam ad id quod interest , ut & in expensas , præterea actione injuriarum aliisque pœnis obnoxii fiant. Alia autem ratio est eorum , qui non sponte , sed officii quâdam necessitate denunciant facinora , de quibus eadem constituta non reperiuntur , ideo ista non sunt extendenda , quin potius speciale legum providentiâ ab accusatione eximuntur. Facit pro iis , cum officii necessitas , tum etiam præsumptio , quod magis Reipubl. quam in alterius injuriam contumelia vel calumnia causa denunciassent præsumuntur ; nec potest per talem denunciationem quis gravari , dum non statim ad eam proceditur contra aliquem , sed prius à judice omnia diligenter expenduntur , & cum post expensas circumstantias fit inquisitio , judicis est factum non denunciatoris , per quod criminis aliquis arguitur. Si publico Officiali ex quo periculum esset , quod judici denunciaret , quæ percipit verisimilia , præcluderetur via inquisitioni generali de criminosis valde necessaria , & tolleretur aut inanis fieret debita sollicitudo , per quam nihil non denunciari debet ad scientiam & cognitionem magistratuum. Præterea concessa ob denunciationes adversus eos , qui officio suo funguntur accusandi licentia , concederetur omnibus potestas divexandi Officiales publicos , adeoque ad cohibendos aut deterrendos metu actionum & litium , quas etiam injustas boni horrent & execrantur. Præterquam igitur , si manifesta est sub officii obtentu calumnia & malignitas , non admittenda est actio vel accusatio contra eos , qui per officii rationem deferenda detulerunt.

§. III.

Cæterum si quis privatim alicui furti crimen objiciat , ne quidem audiendus crit , etsi vel maximè id probare velit.

Nam ut veritas convitii excuset ab injuria, requiritur inprimis, ut crimen, quod probari potest ac vindicare publicè expedit, deferatur ad judicem, iustâ adversus id vindictâ, non per calumniam propaletur. Quo demum pertinet *l. eum qui nocentem* 18. pr. *D. de injur.* v. Mevius p. 3. *D.* 357. & p. 5. *Decis.* 389. Struvius *Exercit.* 48. *Syntagm. jur. civil.* §. 55.

PAROEMIA XXXII.

*Ad Tit. D.
de quaestio-
nibus.*

Keine Ael heckt eine Daube / es werden dann
die jungen verwechselt.

*Pica non progenerat columbam, nisi pulli
permutentur.*

§. I.

Profert Gilhausen c. 2. *arbor. judic. tit.* 17. n. 13. Cui consonat ejusdem sententiæ proverbium: Der Apfel fällt nicht weit vom Stamm. Calipho ad Simonem apud Plautum *Pseudolo*: *Idne tu miraris, si patrissent filii?* Chremes ad Sostratam apud Terentium *heautontimor.* *Id quod est consimilis moribus, convinces facile ex te natum: Nam tui similis est probè: nam illi nihil vitii est relictum, quin sit & idem tibi.* Salvianus Massiliensis l. 1. contra avaritiam. *Penè omnes parentibus suis filii non magis in patrimonia, quam in vitiis succedunt.* v. ibi in *Commentar. Rittershusius.* Adde proverbium Hebræorum 1. *Samuel.* XXIV, 14. ubi Grotius simile Græcorum annotat. *Κακὸς κόρακος κακὸν ὄον.* *Mali corvi malum ovum.*

§. II.

Nec discrepat illud, das Bier schmeckt nach dem
Faß. *Cerevisia dolium sapit.* Quod allegat Godelmann. *de
mag. venef. & lamiis.* 1. 3. c. 3. §. 16. inferens hinc: Si saga est
mater

mater, est etiam filia. Addit : *Nullum est enim sacrificium, quod ab istis hominibus tantopere Diabolus expetat, quam ut suos ipsorumque liberos, simul ac hauserunt lucem, ipsi vovent.* Suffragatur in crimine magiæ Besoldus voce *Hexen*. At alii non temerè his contradicunt, quos adduxit Mauritius de denunciat. *sagar. c. 3. §. 21.* Et Agrippa *l. 2. ep. 39. & 40.* memorat : Nicolaum Savini Dominicanum, inquisitorem fidei Metis, voluisse ut foemina subjiceretur torturæ propter hoc unum, quod esset filia veneficæ, nec se impedire potuisse, quo minus eadem subjiceretur. At tandem reperi-
tum, eam fuisse innocentem, & accusatores in expensas condemnatos.

§. III.

Locum hoc etiam habere potest in hominibus ejusdem nationis sive patriæ. Ulpianus in *l. quod si nolit 31. §. 21. D. de ædilit. edict.* *Qui mancipia vendunt, nationem cujusque in venditione pronuntiare debent : plerumque enim natio servi aut provocat, aut deterret emtorem, idcirco nostra interest scire nationem.* Presumptum etenim est : quosdam servos bonos esse, quia natione sunt non infamati : quosdam malos videri, quia ea natione sunt, quæ magis infamis est. Quod si de natione ita pronunciatum non erit : judicium emtori omnibusque, ad quos ea res pertinebit, dabitur : per quod emtor redhibet mancipium. Salvianus Episcopus Massiliensis *l. 7. de gub. Dei.* *Natura Gothorum perfida, sed pudica est : Alanorum impudica, sed hospitalis : Saxones crudelitate efferri, sed minus perfidi : Franci mendaces, sed castitate venerandi.* Omnes denique gentes habent, sicut peculiaria mala, ita etiam quædam bona. Ubi Rittershusius cautelam notandam esse dicit : Stultè atque imperitè, ne dicam maledicè atque improbè facturum, si quis ob nationem statim velit hujus aut illius flagitii suspectum habere, aut etiam pro tali diffamare. Hinc natio-

nem infamem dicunt facere indicium remotum ad tortu-
ram. v. Bocerum de quest. c. 3.

PAROEMIA XXXIII.

Er siehet aus wie ein Schelm.

Vultus nebulonem indicat.

§. I.

Magnam paroemia hæc cum præcedenti affinitatem ha-
bet, & malæ physiognomiæ notam scelesti animi tri-
buit. Planè ut Cicero orat. pro Q. Roscio. *Oro atque obse-
cro vos, faciem utriusque considerate. Nonne ipsum caput &
supercilia illa penitus abrasa olere malitiam & clamitare callidi-
tatem videntur? nonne ab imis unguibus ad verticem summum
(si quam conjecturam affert hominibus tacita corporis figura) ex
fraude, fallaciis, mendaciisque constare totus videtur? Verè
idem Cicero 3. de Oratore. Ut imago est animi vultus, sic
indices oculi. Et I. de Legibus: Natura speciem ita formavit
oris, ut in ea penitus reconditos mores effingeret. Nam & oculi
nimis arguti, quemadmodum animis affecti sumus, loquuntur:
& is qui appellatur vultus, qui nullo in animante esse præter ho-
minem potest, indicat mores. & de petitione Consulatus: Vul-
tus & frons est animi janua. Aristoteles sect. 36. probl. 1. ex
facie quanam simus, præcipuè cognoscitur. Ambrosius l. 6. he-
xan. c. 9. Imago quedam animi loquitur in vultu. Zopyrus
physiognomon, ut testatur Cicero de fato, profitebatur, se
hominum mores naturasque ex corpore, oculis, vultu, fronte
pernoscere. Ovidius 2. de arte amandi:*

In vultu pignora mentis habet.

Singulatim de oculis Phraates apud Philostratum vit. Apol.
lon. l. 2. c. 12. Πολλὰ μὲν ὀφθαλμοὶ τῶν ἀνθρώπων ἡθῶν ἐρμηνεύουσιν
Πολλὰ δὲ ἐν ὀφρύσι καὶ παρειῶν καὶ τῶν ὤμων, γνωματενεῖν τε καὶ θεωρεῖν αἰσ-
χρῆται.

ὡν σοφοὶ τε καὶ φυσικοὶ ἄνδρες, ὥσπερ ἐν κατόπτρῳ εἰδῶλα, τὰς νῆς τῶν ἀνθρώπων διαθεῖνται. *Multa humanorum morum oculi explicant: multa in superciliis & genis recondita sunt ad judicandum pariter & specularandum, ex quibus sapientes viri & physici velut in speculo imagines, animos hominum perspiciunt. Quidam animi portas dixere oculos: Adamantius l. i. physiogn. c. 1. ὥσπερ διὰ πυλῶν λέγων ἡ ψυχὴ διαφαίνεται. Lactantius libro de opificio Dei c. 8. Verius & manifestius est, mentem esse, quæ per oculos ea, quæ opposita sunt, transpiciat, quasi per fenestras lucente vitro aut speculari lapide obductas. Et idcirco mens & voluntas ex oculis saepe dignoscitur.*

§. II.

Hinc non temerè colligimus, veram esse Icturum doctrinam: malam physiognomiam indicium facere ad torturam, saltem remotum. Zanger de quæst. & tortur. c. 2. n. 85. Bocser. de quæst. & tortur. c. 3. n. 87. Carpzov. quæst. criminal. 120. n. 79. 80. Tabor tract. de tortur. ad art. 27. O. C. §. 8. Et si plures torturæ subjiciendi, ab illo, cui mala physiognomia est, incipiendum esse. Barbof. de officio & potest. Episcop. part. 2. allegat. 42. n. 1.

§. III.

Simul hinc liquet, usum librorum physiognomicorum (quorum lectio, ut Ammianus Marcellinus l. 15. c. 8. loquitur, *per corporum signa pandit animarum interna*) esse non nullum in jurisprudentia. Tractarunt id genus argumenti apud Græcos curatè Zopyrus, Loxus, Polæmon, ut Origenes. contra Celsum l. i. testatur. Nec Latinis intentatum fuisse, indicat fragmentum Trogi Pompeji apud Plinium l. 11. N. A. c. 52. Quanquam præter Aristotelis & Adamantii Sophistæ φυσιογνωμονικὰ nihil ad manus nostras pervenit. At nuper Marville, personatus scriptor, vol. 2. *melanges d'histoire & de littérat.* pag. 385. seqq. artem hanc explodere conatus est.

PAROEMIA XXXIV.

Das Gesicht verräth Ihn.

Vultus eum prodit.

§. I.

Idem exprimit Callistratus l. 19. D. de officio Præsidis *Ani-
mi motum vultus detegit.* Boethius l. XI. histor. Scotor. de
Donevvaldo. *Habet id animus sceleratus peculiare, ut ad omnia
pavens vultu aut gestu crimen prodat invitus.* Ovidius: *Heu
quàm difficile est, crimen non procedere vultu.* Cicero II. de Ora-
tore: *Vultus sensus animi plerumque indicant.* Alexander
apud Curtium l. 3. c. 6. à vultu Philippi Medici, epistolam
legentis, non movebat oculos, *ratus aliquas conscientie notas
in ipso ore posse deprehendere.* H. Grotius l. 3. histor. Belgic. ad
A. 1594. de Michaele Renichonio & Petro Turio, emtis in
Mauritium Principem Auriacum percussoribus: *Suspicioni-
bus præventi ex ipsa vultus inconstantia, ut difficulter teguntur
tanti sceleris meditamenta.* Albricus de Deorum imaginibus:
Nunquam malitia libera frontis est.

§. II.

Singulatim rubor signum malæ conscientie esse puta-
tur. Micio apud Terentium Adelphis: *Erubuit, salva res est.*
At benè Joann. Loccenius ad illud Curtii l. 9. c. 7. Sæpe
minus constantie est in rubore, quàm in culpa. *Rubor, in-
quit, non est constans ac perpetua malæ causæ nota. Interdum
enim ex subita oritur commotione propter suspicionem in inno-
centem inopinatò factam; aut ex phantasia subito & vi quadam
se inferente; aut ex imbecillitate frontis.* Seneca epist. II. de
Fabiano. *Fabianum, cum in Senatum testis esset inductus, eru-
buisse memini: & hic mirè illum pudor decuit. Non accidit hoc
ab infirmitate mentis, sed novitate rei, quæ inexercitatos, etsi*
non

non concutit, movet, naturali in hoc facilitate corporis pronos. Nam ut quidam boni sanguinis sunt, ita quidam incitati & mobilis & citò in os prodeuntis. Non itaque semper ex rubore facti conscientia arguenda est, nisi alia indicia concurrant. Contra pallorem sequi in plerisque majorum scelerum consciis existimatur. Horat. l. i. ep. i.

Hic murus abeneus esto,

Nil conscire sibi, nulla pallescere culpa.

v. Strykium de physiognom. c. 3. n. 12. sequ. in vol. 5. Dissert.

§. III.

Ceterum vultus usu & exercitatione effingi potest, ut videatur, qui non est. De Egnatio Tacitus XV. Annal. 33. *habitu & ore ad exprimendam imaginem honesti exercitus, ceterum animo perfidiosus & subdolus, avaritiam ac libidinem occultans.* De Ernesto Gubernatore Belgii H. Grotius l. 3. histor. Belgic. ad A. 1594. *Non deerant, qui tranquillum ejus, quod credebatur, ingenium contra interpretarentur, quæsitumque modestiæ vultum, quo tantam feritatem occultaret.* Artem hanc pulcrè callebat Antiphon, vultum, prout libitum erat, formare edoctus. Nam ita apud Terentium in Phormione

ANT. *Vultum contemplantini, hem*

Satiū sic est? GE. *Non.* ANT. *Quid si sic.*

GE. *Propemodum.* ANT. *Quid si sic.*

GE. *Sat est.*

PAROEMIA XXXV.

Roth Bart / Schelmen Art.

Barba rufa, prava indoles,

§. I.

Rubeus color nullibi non suspectus est, etiam in proverbio, *complexionem indicans callidam*, ait Joannes ab Indagine

G

in

in physiognomia p. 88. Judicio Rudolph. Goclenii in physiognom. p. 38. *Valdè ruffi capilli insipientiam, iracundiam & insidias, imprudentiam & animi malignitatem indicant. Simpliciter autem ruffi, id est cum flavedine quadam caloris & iracundia argumenta sunt.* Martialis l. XII. epigr. 55. in Zoilum scribens:

*Crine ruber, niger ore, brevis pede, lumine luscus,
Rem magnam prestas, Zoile, si bonus es.*

§. II.

Veteres Germani non videntur idem existimasse: nam rutilo capillitio gaudebant, & interdum id arte procurabant, teste Plinio l. 28. N. A. c. 12. Imitati hoc Romani. Ovidius l. 1. amor. el. 14.

*O. quàm saepe comas aliquo mirante rubebis,
Et dicis, emt à nunc ego merce probor.*

Martialis l. XIV. ep. 25.

*Caustica Teutonicos accendit spuma capillos,
Captivis poteris cultior esse comis.*

Nec de Achille aut Agamemnone æsobarbis, quod reprehendi mereatur, legimus. Frederico tamen Imperatori, quem Barbarossam vocant, capillos quasi flavos & crispos fuisse scripsit σίγχερον Morena in rerum Laudensium historia, quæ in thesauro antiqu. & histor. Italiæ tom 3. part. poster. nuper est recusa. Et plenisque veteribus Germanis flavi capilli. Juvenal. Satyr. XIII.

Cerula quis stupuit Germani lumina? flavam Cesariem?

Martialis l. 5. epigr. 68.

*Arctoâ de gente comam tibi, Lesbia, misi:
Ut scires, quanto sit tua flava magis.*

PAROEMIA XXXVI.

Ich bin nicht die erste Huer.

Prima non sum meretrix.

Ad Tit. D.
de poenis.

§. I.

Verbum hoc meretriculis solet in ore esse, ut elevent crimen stupri à se commissi. Planè ut Micio apud Terentium Adelphis:

Virginem vitiaſti, quam te jus non fuerat tangere.

Jam id peccatum primum, magnum; at humanum tamen.

Fecere alii ſæpe item boni.

& adolescens apud Gellium l. X. N. A. c. 19. non ibat inficias, fuisse quod Taurus ipsi objiciebat, sed id solitum esse fieri defendebat, turpitudinemque delicti exemplorum usu & consuetudinis venia deprecabatur. Thesprio apud Plautum: *At jam ante fecerunt alii.* Nimirum circumstans peccantium frequentia pudorem minuit, & proinde consuetudo facti aliquid detrahit de culpa. Hinc Plinius non sine ratione veniam dedit facto, vetito quidem, non tamen inusitato.

§. II.

Enimvero poterat existimari, consuetudinem facti, seu ubi vitium aliquod velut in publicos mores abiit, acrimoniam poenæ potius efflagitare. Nam ut Saturninus l. 16. §. ult. D. de poenis ait: *Nonnunquam evenit, ut aliquorum malefactorum supplicia exacerbentur, quoties nimirum multis personis grassantibus, exemplo opus sit.* Ulpianus l. 1. pr. D. de abigeis. *Puniuntur (abigei) durissime, non ubique, sed ubi frequentius est id genus maleficii.* Ast verissimè pariter & acutè observavit H. Grotius l. 2. de J. B. & P. c. 20. §. 35. hæc pertinere potius ad leges, quæ poenæ utilitatem magis in universitate spectant, & poenam intendere solent, ut in-

valescens consuetudo reprimatur. Contra ubi poenæ infligendæ, considerandum iudicibus, quantum culpæ sit in singulis, quæ sine dubio minor est in illo, qui velut torrente similia peccantium fuit abreptus. Conf. Pufendorf. *l. 8. de J. N. & G. c. 3. §. 23.*

*Ad Tit. D.
de senten-
tiam pass.
& restit.*

PAROEMIA XXXVII.

Gnade gehet vor Recht.

Gratia antevertit jus.

§. I.

ET vulgo nota est hæc paroemia & recitatur à D. Diethero *addit. ad Besoldi thesaurum voce Gnade & Erweisung.* Ex qua intelligimus distinctionem restitutionis justitiæ & gratiæ, quæ sollicitè observanda : Nam quod Wissenbachius *ad tit. de sentent. pass. & restitut. §. 29.* eam petere principium ait, vanum est. Certè in criminalibus causis probationi innocentiae etiam post sententiam locus est. *l. 1. §. si quis 27. D. de question. post Farinacium Zieglerus Dicastic. c. 45. §. 13. Brunnemann. de process. inquisit. c. 8. membr. 1. n. 12.* Sed per restitutionem, quam vocant justitiæ. Hanc etiam iudex facit. v. Mevius *part. 8. Dec. 172.* (Quamquam apud Romanos Præsides sententias suas retractare non possent, sed ad Principem referre totam rem juberentur. *d. l. 1. §. ult. D. de question. l. 27. D. de penis.*) eademque plenissima est; quicquid abstulit sententia etiam post eam alienata & fructus, modo adhuc extent (consumti enim tanquam bonæ fidei possessori acquiruntur) redhibens. v. Bachov. *v. 2. ad Treutler D. 28, §. 7. lit. C.* Ziegler *l. 1. de jur. Majest. c. 9. §. 1. & 5.* Veteres etiam eorum, quos injuria à se damnatos agnoverant, statuas in locis publicis ponebant & consecrabant, ut, quo poterant modo, si non vitam, saltem vitæ memoriam restituerent.

rent. Quod Socratis, Phocionis & aliorum quorundam innocentiae datum à populo levi; qui cum se à calumniatoribus deceptum videret, & memoriam eorum, quos temerè damnaverat, restituebat, & in eorum accusatores, quorum dolo eos oppressos putabat, iram suam & indignationem convertibat. Quam quidem levitatem plures notarunt, sed luculentis verbis Isocrates *de permutatione*.

§. II.

At veniam poenae vel delictorum tantum indulget summus imperans. Ut ex jure Romano est apertissimum. Circa effectum autem distingui solet inter restitutionem generalem & specialem, sive plenam & minus plenam. Nos planius dici posse existimamus, an restitutio fiat contra deportationem, vel infamiam, vel publicationem omnium bonorum, vel aliam poenam. Si restitutio fiat contra deportationem, restituitur jus civitatis & per consequens quod independet jus patriae potestatis, & jus in bona filii, quae habuit. Hinc Constantinus Imperator in l. final. §. final. C. de sentent. pass. & restitut. *Tantum ad restitutionem indulgentia valeat, quantum ad correctionem sententia valuit, utque deportationis ipsum per se nomen, rerum omnium spoliatio est, ita indulgentiae restitutio bonorum (sc. filii de quibus quærebatur) ac dignitatis uno nomine amissorum omnium sit recuperatio.* Ex quo consequitur, restituto patre, testamentum, quod filius interea fecit, ceu capitis deminutione irritum fieri. Ut contra alios optimè docuit Jacob Gothofredus *ad l. unic. C. Theodos. de sentent. pass. & restitut.* & Mollerus s. *Semestr. 85.* ubi refert, hoc usum habuisse in rebellibus subditis, à Carolo V. Imper. restitutis. Consequens porrò, deportatione sublata, abundantem esse cautionem, quando patri restituto nominatim patria potestas restituitur, ut factum cum Joannes Fridericus Dux Saxoniae libertati pristinae redderetur à

Carolo V. Imp. Nam quod in *l. 6. C. de sentent. pass. & restitut.* dicitur, filium deportatum restitutum in patriam potestatem non redire, id singulare est in filio, ne quod favoris emeruit & indulgentiæ, ut in patriam & bona restitueretur, id in ejus odium retorqueatur, ut iterum egregiè Jacob Gothofredus d. l. demonstrat, qui etiam *l. 9. C. d. tit.* resolvit, Ceterum ad bona restitutio hæc se non exporrigit, quoniam, ut quis bona recipiat, cum jure civitatis non cohæret. *l. 2. & 3. C. de sentent. pass. & restit.* Multo minus ad bona alienata, ceu quæ propter sententiam validam jure interim ad alterum translata sunt: nec ad fructus, utpote non ablatos & jure interim, velut à domino, acquisitos. Tulden in *C. d. t. n. 4.* Mevius *part. 2. Dec. 23.* & Dd. communiter. Si restitutio fiat contra infamiam, fama haud dubie reparatur. *l. 1. §. 10. D. de postuland. l. 10. C. de sentent. pass. & restitut. l. 23. C. de nuptiis Symmachius l. X. ep. 3.* Notatus infamia exploratissimum remedium veniæ imperialis implorat, ut judicati remissione famæ suæ vulnus excludat. Si denique restitutio datur contra bonorum publicationem, fiscus bona præsentia restituit, & quatenus ex alienatis est locupletior factus. v. Ziegler. *de jur. majest. d. c. 9. §. 4.*

§. III.

Ante hinc quam abeamus notari adhuc meretur, à restitutione gratiæ differre illam, quæ ex conventionem pacis vel amnestiæ oritur. Hæc enim plenior est. v. Joann. à Sande *l. 3. tit. 4. def. 5.* Deinde restitutionem gratiæ nondum impetratam, quamvis per supplicationem petitam, executionem sive mandatum processus criminalis non suspendere, quod secus est in restitutione justitiæ. v. Sfort. Oddus *de restitut. in integr. quest. 43. n. 15. & 30.*

PAROEMIA XXXIIX.

In Policy Sachen gilt keine Appellation.

Ad Tit. D.
de appellat.

In causis politicae ordinationis non admitti appellationem, est in proverbio, ait Brunnemannus *ad l. final. D. de appellat. recipiend. n. 12.* Enimverò idem non temerè id reprobatur, aut sine temperamento admittendum esse negat: posse enim in causis illis iniqua decerni, & propterea quem ab appellatione excludendum non esse. Audiamus Recessum Imp. A. 1654. §. 106. wie nun solches von denen causis mandatorum & simplicis querelæ eigentlich zu verstehen / allwo der Bürger und Unterthan directè wider seine Obrigkeit klaget / also soll es daneben auch gehalten werden / wann Sachen / die den / bey einem Stand insgemein eingeführter guter Policy / Zunft- und Handwerks Ordnungen anhangen / durch Appellation an unser Kaiserl. und des Heil. Reichs Cammer- Gericht gezogen werden wollen / daß der Richter / ehe Er die Proceß erkennet / jedes Orts Obrigkeit / und des Status publici, mit einlauffens des interesse, mit seinen Umständen wohl erwegen / fürs nemlich aber in dergleichen Sachen keine inhibition leichtlich erkennen / sondern dafern solche Sache wider selbigen Orts hergebrachte vernünftige / und den Reichs- Constitutionen nicht ungemäße Handwerks- und andere hergebrachte rechtmäßige Ordnung lauffet / zu Abschneidung des in denen Reichs- Constitutionen so hoch verbotenen Aufstrebens / und Scheltung der Meister und Gesellen / und anderer Ungelegenheit ab- und an des Orts Obrigkeit / als die ohne das den Gewalt haben / dergleichen Statuta nach Gelegenheit der Läufts- und Zeiten zu widerrufen und zu ändern / verweisen. Ex qua lege intelligimus, causas hujusmodi, ut tales, seu quatenus ordina-

ordinationibus suis comprehenduntur & juxta eas exercen-
tur, vel non esse appellabiles; vel si appellabiles audiunt,
tamen sine ordinario appellationum processu expediri. Tan-
tum si vel extra istas quædam accidant, vel sub istarum sini-
stra applicatione quis gravatur, vel ubi res dubia est, multo
magis si contra illas quicquam iniquum vel insolitum irro-
gatur, appellationi locum fieri. Ut pluribus exposuit Me-
vius *part. 3. Decis. 154. conf. Decis. 37.*

Ad jus pu-
blicum
Germania.

PAROEMIA XXXIX.

Der Schöff weißet zu Recht.

Scabinus, quid justum sit, enunciat.

§. I.

Dicitur, ait Knichen *de jure territor. c. 4. n. 417.* Scilicet
magna olim Scabinorum, qui judiciis affidebant, erat
auctoritas, & quod de jure respondebant, velut oraculum
celebrabatur. Hinc eorum pronunciationes sive responsa
de jure præsertim non scripto edita, quæ Weistumb dicun-
tur, adhuc hodie magni æstimantur. Ut aliquando in Ca-
mera Imperiali latè deductum fuit in causa *Bender Flecken*
Ober- und Nieder-Engelheim / contra *Chur-Pfalz* apud
Meischnerum l. 2. Decis. 4. n. 62. & sequ. quem eo nomine
laudat *Casp. Klockius vol. 1. conf. 29. n. 764. & conf. 42. n. 1.*
& sequ.

§. II.

Ut autem imaginem hujus rei habeas, libet eam dare
ex Chronico Limpurgensi, illis temporibus æquali, ad An.
MCCCLXXIV. Auf den Montag unsers HErrn Reich-
nans-Tag/das war der fünfte Tag in dem May/da besaß
se Herr Cuno von Salckenstein/ Erzbischoff zu Trier/ und
Joh. Herr zu Limpurg/ das Gericht auf dem Berg mit ihr
selbst

selbst Leiben. Und das Gericht sollte sein gegangen über
einen Schöffen / der was genant Johann von Nüheim.
Und hatte die vorgenante Herrn bey Im am Gericht
Herrn Friederich von Sarwerde Erzbischoffen zu Cöln /
Johann Graf zu Senn / Reinhardten Herrn zu Westers-
burg / und Diederich Herrn zu Runkel / und andere viel
Ritter und Knechte. Und das Gericht ging in der Form
und Weiß an / als das hernach geschrieben stehet. Da
stund ein Ritter mit Namen Herr Diederich Balthode /
und fragte von der Herrn wegen / die Schöffen zu Limpurg /
daß Sie auff den End sagten und offenbarten / wo-
für Sie die Herrn hielten / was ihre Herrschafft und ihre
Frenheit und ihr Recht wäre zu Limpurg? Da gingen
die Schöffen aus und namen einen Raht / und kamen
wieder / und versprecheten Sich. Das Wort sprach Jo-
hann Bope / Schöff zu Limpurg / gar herrlichen / und
stund festiglich in der Schöffen Wort von anbegin des
Gerichts bis zu letzt aussen / und sprach also: Wir bekenn-
en / daß unser Herr zu Trier ist unser gekaufter Herr /
nach laut und Ausweisung solcher Brieff / die darüber
geben und versigelt seynd. Behaltens und Verbring-
ung auch solcher Brieff und Reuters-Brieff / die auch
die Burgk und die Stadt von Limpurg von dem Stifft
und unsern Herrn von Trier und seinen Vorfahren wi-
derumb und dagegen führen / sprach Er / Wir bekennen
und halten unsern Junkern von Limpurg vor unsern
rechten gebornen Herrn / der von der Herrschafft von sei-
nen lieben Eltern seligen geboren ist / wie daß die Herr-
schafft und Herrlichkeit an Ihn erstorben und kommen ist
von seinem Vatter / und Herrn Gerlachen seinem Bruder
unsern Herrn seligen. Zu dem andernmahl stund der
vorgenante Ritter / und fraget die Schöffen von der

Herrn wegen/ und ermahnet Sie gar ernstlichen und uf
den End / daß Sie erzehlten und sagten von Puncten zu
Puncten / und von Stück zu Stück / so was der Herr-
schafft / Ihr Herrlichkeit / Freyheit und Recht wer / und
was man ihnen hie zu Limpurg an der Herrschafft be-
kennete / doch aber an ihrer Herrschafft und Freyheit un-
verlustigt. Da gingen die Schöffen aber aussen / und
beredeten sich / und kamen wider. Und sprach der vor-
genante Johann Bope: Wir wissen vor ein Recht / daß
das Gericht zu Limpurg unser Herr ist über Hals und
Haubt / doch daß die Herrn an keinen Burger von Limp-
urg nicht greiffen noch tasten sollen in einige Weis / die
Schöffen haben dann zusehender darüber geweisset.
Forther mehr wissen Wir unsern Herrn die höchste Be-
de / das seind zehen Marck Limpurger Wehrung / und der
gemeinen Statt ein Menzer Suder Weins / und einem
jeglichen Schöffen vier Pfennig mehr dann einem Mer-
cker. Anderwerb wissen Wir den Herren die minste
Bede / das seind dreissig Schilling Pfennig / und jeglichem
Schöffen zehen Pfennig / und daß man keinen Burger zu
Limpurg pfenden soll / noch angreifen umb einige Bede /
man habe In dann zu zweyen vierzehn Tagen uf die Be-
de gedinget / und auf die kleine Bede / zu dreyen vierzehn
Tagen. Auch soll man keinen Burger zu Limpurg an-
tasten oder angreifen mit dem Gericht der jemandes ge-
schlagen oder gestochen hette / dieweil der den Althaim in
seinem Leib hat / der da geschlagen were. Und seind disse
Sachen alwegen wolherbracht / und allzeit herlich und
festiglich gehalten. Anderwerb fragte der vorgeante
Ritter von der Herrn wegen / Ob einer Gewalt zu Limp-
urg thete / ob einig Man dann dem Herrn den mögte an-
greiffen und halten bis auff die Schöffen / auff daß Er
nicht

nicht vorflüchtig würde? Da gingen die Schöffen auß/
kamen wider / und antwort der vorgenant Johann Bo-
pe / vor Sich und die Schöffen / und sprach : Wir wissen
vor ein Recht / so schier ein einigem Man ein Gewalt
wird geklaget / so soll Er ein Gericht bescheiden von der
Herrn wegen / und soll die Schöffen auch verhauffen umb
die Klag auf ihn / so / wie die gehandelt und gethan ist.
Darnach dann daß die Klag uf den gebracht ist / darauff
sollent sich die Schöffen berathen und entsinnen / und sol-
len darauf sagen / und vor ein Recht weisen das Sie bes-
düncket / das Recht sey. Und das ihn werde geweisset
von erst von den Schöffen / so sollen die Herren / noch ihre
Amptleut / an keinen Burger greiffen zu Limpurg / noch
tasten in keine Weiß. Anderwerb fragte der Ritter vor-
genant von der Herren wegen / Ob man einen bedächte/
daß Er ein Gewalt gethan hette und begangen / was der
den Herrn schuldig were? Darumb so gingen die Schöf-
fen aber auß / beredeten sich / und kamen wider. Und gab
der vorgenante Johann Bope von der Schöffen wegen
zur Antwort / und sprach : Lieber Herr / Wir wissen
noch sprechen kein Urtheil uf gedenccken / und sagte Im
nichts mehr. Lieben Freund / da disse Frage und Ant-
wort als vorgeschrieben steht / und noch viel mehr redt / die
mit alle hier geschrieben stehen / geschehen waren mit
Herrlichkeit / und mit Weißheit verantwortet worden / da
frunden die vorgenante zwen Fürsten auf / von Trier und
von Cöln / die Grafen / Herrn / Ritter und Knecht / und
verwunderten sich der grossen Fürsichtigkeit. Und einer
sah den andern an / als ob Sie solten sprechen /

Der Haß ist uns entgangen /
Denn Wir wolten han gefangen.

Und gaben den Schöffen grosse Ehr und Weißheit / und
also schieden Sie von hinne.

Daran gedencet ihr Jungen und ihr Alten /

Daß ihr mit Weißheit mocht behalten

Euer Leib / Gut und Ehre /

Daß ist euren Kindern gute Mehre.

Und bittet Gott vor den Schreiber Johann / der diß Ur-
theil verstund / und in ein Notul begriff zu Ehr und Se-
ligkeit der Stadt Limpurg.

§. III.

Sunt & complura hujusmodi responsorum exempla in
Hassia nostra, ex quibus unum heic subijcimus: In dem
Centweistumb über Seheim de A. 1492. hat der Berg-
Schöffe auf heut dato einmütiglich geweist vor ein Recht
meinen gnädigen Herrn und Landgraffen (zu Hessen /)
Obristen Fand und Herrn uf diesem Berge über alle Un-
geschichte / über Hals / über Haupt / und Dieb und Diebin /
über alle Maß und Gewicht / die habe seine Gnade zu
straffen / hohe und niedere / nach seiner Gnaden wohl ge-
fallen / auch Gebott / hohe und niedere / zu machen und zu
setzen / ohne Schaden andern Herrn an ihren Zinsen und
Gütern. Quod responsum transactioni inter Serenissi-
mum Landgravium & Illustrissimos Comites Erbacenses
A. 1621. initæ, verbotenus insertum simulque confirmatum
est.

PAROEMIA XL.

Wer Landes = Herr oder Landes = Fürst ist / und
Landes = Herrlichkeit oder Landes = Fürstl.
Obrigkeit hat / dem gebühret auch die Erb-
und Landes = Huldigung.

Qui

Qui dominus regionis est, huic debetur homagium.

§. I.

Communi hoc verbo solere efferri, testes habemus Werner. voce *Landes oder Erbhuldigung*. Ritter. de *homagio* c. 4. n. 6. Mylerum de *Princip. & Statib. Imperii* c. 38. §. 1. Jam seculo duodecimo & decimo tertio in usu fuit, subditos fidem & obsequium suum regionum dominis obligare. Otto Frisingensis de gestis Friderici I. Imperat. l. 1. c. 28. ad A. 1155. Sedente in publico Consistorio Imperatore, Henricus Dux possessionem suam patrumque suorum recipit sedem. Nam & Proceres Bajoaria hominio & sacramento sibi obligantur, & cives non solum juramento, sed etiam ne ullam vacillandi potestatem haberent, vadibus obsirmantur. Quæ formula tunc fuerit, intelligi potest ex literis publicis Civitatis Brackele, quas exhibuit Nicol. Schaten l. 12. Ann. Paderborn. ad An. 1289. Nos iudex, Consules, & universitas in Brakele tenore presentium recognoscimus, publicè protestantes quod nos & singuli nostri Burgenses apud Venerabilem Patrem & Dominum Episcopum Paderbornensem ac suum Successorem, nec non apud Capitulum & Ecclesiam Paderbornensem bona fide in perpetuum permanentibus, ac ipsis, Episcopo, Ecclesie sue in parte sua & in omnibus intendimus obedire tanquam fideles Burgenses Domino suo vero, & hæc sub fidelitate sibi præstita promittimus bona fide. In cuius obligationis & fidelitatis testimonium dicto Domino nostro Episcopo ac sue Ecclesie presentem paginam ex certa scientia & voluntate singulorum Burgensium nostræ civitatis sigillo dedimus roboratam. Datum & actum Brakele in Cemiterio sexto Kalend. Octobris, Anno Domini Millesimo, ducentesimo, octuagesimo nono. Apud eundem est l. 13. Ann. Paderb. in charta A. 1332. Castrenses Episcopo & Abbati simul Huldunge sive fidelitatem

jurabant. adde D. Præsidis *Dissertat. de subject. territor. §. 13. in noi.*

§. II.

Enimverò inde non sequitur, illum, qui homagium non præstitit, non esse subditum. Neque enim ideo quis subditus existimatur, quia jurat: sed ideo jurat, quoniam est subditus. Ut docuit Engelbrecht *de jurisd. Imper. concl. 138.* Gylmann. *supplicat. Cameral. tom. 1. part. 1. tit. 2. de reconvent. n. 58.* & alii. Hinc videmus in quibusdam regionibus, ubi nobiles jurisdictionem habent, hos solos sacramentum fidei dicere, non & eorum subditos. Ut observavit etiam Reinkingius *l. 1. de R. S. & E. cl. 5. cap. 4. n. 42.* Novimus etiam Civitates Imperiales, quæ homagium Imperatori non præstant, neque tamen eo minus in parendi conditione censentur.

Ad jus
Canonicū.

PAROEMIA XLI.

Wann man die Gans zu dem Ganden sehet / so
bleibt der Gans der Mann / der es seyn soll.
Si quis anseri jungat anserem marem, anser
manet mas, qui intenditur.

ITa ad verbum transferas paroemiam, quam nobis profert
Mevius *part. 5. Dec. 120.* Ea utimur, quoties innuere volu-
mus, fraudem fieri præsentationi, quam vocamus, & Patro-
ni ecclesiarum facere solent. Nimirum si plures edi ex lege
vel moribus debent, edendi sunt singuli idonei & habiles.
Frustranea quippe est, ut rectè ait Mevius, eorum præsentatio,
quorum aliquis non est eligibilis. Ibi cessat electio, &
succedit molimen obtrudendi alterum clam, dum alter non
est eligendus. Quocirca cum talis præsentatur, remittere
debet

debet ad præsentantes, ut prius præstent, eligi posse. v. *cap. eum autem de jure patronatus in 6to.*

PAROEMIA XLII.

*Ad jus
feudale.*

Der gesambten Hand muß Folge geschehen.

Simultanea investitura de successoribus in successores repetenda & renovanda.

U Titur Cothmannus 3. *Respons.* 20. n. 5. ubi ait, hanc ipsam Saxoniae simultaneae investiturae notam certissimam esse & ex scriptoribus Saxonis probat. Sanè sine hac investitura agnati nec in feudo antiquo succedunt. Quod utique jure communi secus est. v. Struvium c. 9. *Syn- tagm. feudal. aphor.* 17. Mevium part. 4. *Dec.* 404. Klockium 2. de *ærar* c. 38. Hoc in Principatibus quoque Saxonis, cum ab Imperatore investitura suscipitur, observari, experientia testatur. v. Pufendorf. l. 9. *Rer. Brandenburg.* §. 31. ubi Saxoniam Electoralem investituram describit.

PAROEMIA XLIII.

Lehen tragen Schulden.

Feuda æri alieno sunt obnoxia.

E St hæc paroemia Pomeranorum: nam in Pomerania & vicinis regionibus feuda pro debitis vasalli, etiam ubi agnati succedunt, in subsidium obligantur, etsi dominus feudi in debitum non consensisset, aut debitum sit chirographarium, ut luculenter sancitum in der *Pomerischen Lehen* Constitut. tit. 22. v. Mevius part. 2. *Decis.* 115. part. 4. *Dec.* 21. Stryckius de *Feud. Pomeran.* c. 3. in vol. 3. *Diss.* Quan-
quam

quam de cætero ob debita ita fiat executio, ut domini & vassalli jura mancant salva. v. idem Mevius *part. 3. Decis. 138.* & *part. 5. Decis. 397. n. 10.*

PAROEMIA XLIV.

Eine Nothlüge schadet nicht.

*Ad juris-
prud. uni-
versalem.*

Mendacium propter necessitatem non nocet.

§. I.

Idem expressit Diphilus apud Stobæum *tit. de mendacio:*

Ἐπολαμβάνω τὸ σπεῦδ' ὅτι σωτηρία,
Λεγόμενον, ἔδεν ὡς πονηρῶς δυσχερὲς.

*Quod pro salute dicitur mendacium,
Me judice, habere nil potest incommodi.*

In quam sententiam plura sapientum dicta congeffit D. Præses *annot. ad Pufendorf. l. 4. de J. N. & G. c. 1. §. 10.* Equidem non modo naturæ sermonis conveniens est, ut cum sit animi imago, verè eum repræsentantes: sed etiam commodum societatis poscit, ita clausum pectus oratione aperire, ut tutò credere possimus, nec timeamus falli. Quo pertinet illud proverbium apud Wehner. observat. voce *Anders: Anders reden / und anders meinen / ist schädlich und schändlich.* *Loqui aliud, & sentire aliud, non noxium modo sed & turpe est.* Enimverò si inter se pugnent necessitas incolumitatis & obligatio, quæ ex sermone oritur, illam huic præponderare facile intelligitur.

§. II. An

An verò paroemia hæc cum Evangelio congruat, dubitari potest. Nam H. Grotius *ad Josuam II, 4.* ubi Rachaba inficiabatur, viros, quos Rex Hierochuntinus dari sibi volebat, in domo sua esse, annotat: *Ante Evangelium mendacium viris bonis salutare culpa non ducebatur. Laudatur hoc factum, ut illi tempori congruens, ad Ebraeos XI, 31. Jacob. II, 25.* Idem de facto Davidis, quod *I. Samuel. XXI, 2,* narratur, observavit: *condonandum aliquid illis temporibus, latente multum vita eterna.* Ast uti alias Evangelium jus conservandi se, quod natura hominibus tantoperè commendavit, non tollit; ita nec idem in præsentē casu sustulisse existimandum est. Et annon Paulus *in actis Apostolor. XXIII, 6.* obtendebat, accusari se ob doctrinam de resurrectione mortuorum, cum aliam accusationis fuisse causam, constet ex *c. XXI, 28.*

§. III.

Cæterum, ubi de salute reip. agitur, summi quoque rerum publ. rectores licere sibi putant, falsiloquio uti. Ita frequens est populis, præsertim in bello, falsos rumores spargere; & in foederibus, ad splendorem potentiae comparatis, multa speciose evulgantur & ad metum famamque, quibus bella constant, adornantur. Hinc secretorum, quos vocant, articulorum usus. H. Grotius *l. 5. histor. Belgic. ad A. MDXCVI.* postquam foederis leges inter Henricum Galliaeque Reginam recitasset, subjicit: *Hæc palam speciosa: nam secretioribus pactis imminutus est numerus militum, quos in hunc annum Regina mitteret. Talium patrum plenæ sunt historiae.*

S. D. G.

WOELCKERI specimen primum soler-
tia laudat,
Teutonibusque simul patria jura probat.
In cathedra ast dum stans edisserit ore di-
serto,
In juris studio se probat esse virum.

*Præ Nob. atque ornatissimo Dno Respondenti,
inquilino suo & convictoria æstumatissimo,
l. m. q. s. scribebat & ut in optimi Patris gau-
dium propriumque commodum cedat, simul
ex animo vovebat*

PRÆSES DISSERTATIONES.

Non TU desidia *marces*, ignavia *marcet*
Et WOELCKERE, viget sedulitas studii.
Floret amor, vah quantus amor! MATHESIOS almæ
Languida nec THEMIDI cura dicata fuit.
Inde TUUS nec *marcet* honor, nec *flaccida* laus est,
Indeque præterea florida fors veniet.

*Præ-Nobili ac Prestantissimo Dn. Respondenti Fautori
& Auditori hætenus suo indefesso hæc omni bono-
rum voto amica manu adposuit*

JO. GEORG. LIEBKNECHT,
Mathemathum Professor P. Ordinarius.

O Patriæ

O Patriæ spes magna Tuæ! WOELCKERE! Lycei
 Gloria Gieffeni, Te Tua facta beant.
 Nobilis incendit flammis præcordia virtus
 Pulchrior & stimulo pectora cogit honos.
 Publica Musarum commendat gratia mores,
 Deperit ingenii munera quisque Tui.
 Ante alias *Astræa* Tibi dilecta sorores
 Magnificas largo fonte ministrat opes.
 Jam Tua quam distent vili commercia vulgo,
 Doctrinæ specimen monstrat AMICE Tuum.
 Ingenii sic porro Tui, fac egere vires
 Et Tibi propositas accelerato vias.
 Te servet *Patria* DEUS & Te mañet honore,
 Te det & in patrios dona referre sinus.

Gratulabundus

LMQ. f.

JO. NICOL. MÜLLERUS, J. U. L.

Auff wahre Tugend folgt Glück / Ruhm / Ehr / und
 Vergnügen /
 Diß heisset ihre Frucht ; Der Fleiß erwecket
 Preis.
 Wo Tugend und Verstand in vollem Flor stets siegen /
 Ist alles Segens-voll / und zeigt edlen Fleiß.
 Dieweil nun diese Stück mit Dir verbunden seyn /
 Stellt sich / Geehrter Freund ! das Glück auch häuf-
 fig ein.

Mit diesem wenigen wollte dem Herrn Re-
 spondenti, als seinem hochgeschätzten Freund
 Glückwünschend seine schuldigste Ergeben-
 heit bezeugen

G. A. SCHMID, LL. Cultor.

So schwingt ein steter Fleiß den Tugend: Sinn
 empor /
 Wirft dessen hellen Strahl bis an die Himmels-
 Bühnen /
 Und wer denselben hegt / dem öffnet es das Thor
 Wo Ehr und hoher Ruhm um unsre Scheitel grünen.
 Nun trifft Geehrter Freund ! diß heut bey Dir
 recht ein /
 So muß auch Glück und Ehr stets Dein Befehde
 seyn.

Hiermit wollte seine Schuldigkeit gegen den
 Herrn Respondenten als seinem Wehrtes
 schätzten Freund beobachten / Dessen erges-
 benster

J. J. HERT, Giessensis LL. Cultor.
 Opponens.

Sic est ; sic animo magnus, sic natus ad alta,
 Sic inter reliquos eminuisse studet.
 Non aliâ WOELCKER ductus virtute Cathedram,
 Pro studio meritis laude canendus adis.
 Partæ signa simul doctrinæ maxima donas,
 Quid ? nisi Doctoris prævia signa gradis,
 Dent, precor, hoc superi, pariter tua vota secudent,
 In cunctis, ætas ut sine nube fluat.

Hac memoria gratiâ Nobilissimo & Doctissimo
 Domino Respondenti, amico suo integerrimo
 cum voto omnigena felicitatis apponebat

WILHELMUS ADOLPHUS
 de HARDE

Hertius, Johann Nikolaus

Epidipnides Paroemiarum Juris Germanicarum

Gissae-Hassorum 1710

Bamberg, Staatsbibliothek -- .23 B 21#19

urn:nbn:de:bvb:12-bsb11404231-4